

TAMPEREEN YLIOPISTO

Maahanmuuttajavanhempien kokemuksia lasten
kasvattamisesta Suomessa

Kaisa Partanen

Elinikäinen oppiminen ja kasvatus

Kasvatustieteiden tiedekunta

Huhtikuu 2018

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

KAISA PARTANEN: Maahanmuuttajavanhempien kokemuksia lasten kasvattamisesta

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma, 64 sivua, 6 liitesivua

Huhtikuu 2018

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää maahanmuuttajavanhempien kokemuksia lasten kasvattamisesta Suomessa. Tutkimuksessa tutkittiin maahanmuuttajavanhempia, jotka olivat muuttaneet Suomeen jostain muusta maasta vasta aikuisiällä, jotta vanhempien omat kokemukset kasvatettavana olemisesta olivat jostain muusta ympäristöstä kuin Suomesta. Tutkimus oli laadullinen tutkimus, jonka aineistona käytettiin maahanmuuttajavanhempien kirjoittamia tekstejä sekä haastatteluja. Yhteensä viisi maahanmuuttajavanhempaa kirjoitti vapaamuotoisen kertomuksen kokemuksistaan lasten kasvattamisesta Suomessa. Tutkimusta varten haastateltiin lisäksi kolmea Suomeen muualta muuttanutta vanhempaa. Sekä kertomusten että haastatteluiden tarkoituksena oli selvittää vanhempien omia kokemuksia ja ajatuksia lasten kasvattamisesta Suomessa sekä sitä, miten heidän oma kulttuurinen taustansa näkyy lasten kasvatuksessa.

Teoreettisena viitekehystenä tutkimuksessa toimivat eri tutkijoiden näkemykset maahanmuuttajuudesta, kulttuurista, kasvatuksesta ja vanhemmuudesta. Tärkeimpiä lähtökohtia oli esimerkiksi Stuart Hallin näkemys kulttuureista huokoisina ja rajoiltaan epäselvinä, joita yksilöt ilmaisevat kukin omalla tavallaan. Lisäksi tutkimuksessa nojattiin paljon Anne Alitolppa-Niitamon ja Ismo Söderlingin teksteihin ja tutkimukseen maahanmuuttajuudesta ja vanhemmuudesta. Tutkimus oli fenomenologinen tutkimus ja siinä haluttiin antaa tutkimuksen informanttien mahdollisimman laajasti ja vapaasti kertoa kokemuksistaan ilman teorialähtöisen lähestymistavan sitovuutta. Tutkimuksen aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä ja hyödyntäen Michael Crotty'n muotoilemaa fenomenologisen tutkimuksen askelmamallia. Analyysin tarkoituksena oli antaa ääni maahanmuuttajavanhempien omille kokemuksille, näkemyksille ja ajatuksille lasten kasvatuksesta.

Tulosten mukaan maahanmuuttajavanhempien kasvatuksessa näkyy jossain määrin se, että he ovat itse kasvaneet muussa ympäristössä. Tutkimuskysymyksiin siitä, miten vanhempien synnyinmaan kulttuuriset piirteet näkyivät kasvatuksessa ja halusiko vanhempi välittää kulttuurisen taustansa piirteitä lapsilleen, nousi tutkimuksessa esille neljä tulosta; vanhemman oma kulttuurinen identiteetti, kielen merkitys, kulttuurin ja paikan yhteys sekä puolison vaikutus. Jos vanhempi koki edes jossain määrin omaavansa piirteitä synnyinmaansa kulttuurista tai kansallisuudesta omassa identiteetissään, halusi hän myös välittää tätä perintöä lapsilleen. Vanhempien oman äidinkielen puhuminen ja sen opettelun tärkeänä pitäminen nousi myös selkeästi esille lähes kaikilla informanteilla. Kulttuurin ja paikan yhteydestä on kirjoittanut muun muassa Stuart Hall ja hänen näkemyksensä vahvistuivat tässä tutkimuksessa, sillä useat vanhemmat kipuilivat kulttuurin kasvatuksen vaikeudesta ympäristössä, jossa näitä kulttuurisia seikkoja ei lasten elämään tuo kukaan muu kuin itse vanhempi. Myös puolison suhtautuminen kaksi- tai monikulttuuriseen kasvatukseen vaikutti vanhempien kokemuksiin lasten kasvattamisesta, sillä joidenkin informanttien puoliset olivat kyseenalaistaneet esimerkiksi toisen kielen puhumisen lapsille.

Maahanmuuttajavanhempien kasvatuksessa siis näkyi se, että he ovat itse kasvaneet toisessa ympäristössä kuin Suomessa. He eivät kuitenkaan suurimmaksi osaksi kokeneet asiaa minkäänlaisena ongelmana ja näkivät rikkautena, että lapset esimerkiksi oppivat jo pienestä pitäen puhumaan useaa kieltä. Vanhemmat kuitenkin tunsivat myös haikeutta ja jopa surua siitä, että heidän lapsensa eivät välttämättä koskaan tule ymmärtämään vanhempien synnyinmaan kulttuurisia yksityiskohtia aivan samalla tavalla kuin he itse, tuossa maassa kasvaneena. Vanhemmat suhtautuivat silti optimistisesti siihen, että lapset saavat tuon kulttuurin tilalle kenties jotain Suomesta.

Avainsanat: maahanmuuttajuus, kasvatustieteet, vanhemmuus, kulttuuri, monikulttuurisuus

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
1.1	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	5
1.2	TUTKIMUKSEN TAVOITTEET	6
2	MAAHANMUUTTAJUUS	8
2.1	MAAHANMUUTTO SUOMESSA	8
2.2	MAAHANMUUTTAJUUS IDENTITEETTINÄ	9
2.3	MAAHANMUUTTO MUUTOKSEN KOKEMUKSENA	10
2.3.1	<i>Maahanmuuttajan roolit</i>	11
2.3.2	<i>Muutoksesta selviäminen eli kotoutuminen</i>	12
3	KULTTUURI	14
3.1	KULTTUURIN MÄÄRITELMÄ	14
3.2	KULTTUURI JA MAAHANMUUTTAJAT.....	15
3.3	KULTTUURINEN IDENTITEETTI	15
3.4	KULTTUURI, PAIKKA JA IDENTITEETTI.....	17
3.5	MONIKULTTUURISUUS	18
4	KASVATUS JA VANHEMMUUS	19
4.1	KASVATUKSEN MÄÄRITTELEMISESTÄ	19
4.2	VANHEMMUUS	20
4.3	KASVATUS JA YMPÄRISTÖ	22
5	TUTKIMUKSEN METODOLOGIA	24
5.1	TUTKIMUSKYSYMYKSET	24
5.2	LAADULLINEN TUTKIMUS.....	24
5.3	FENOMENOLOGIA	25
5.3.1	<i>Fenomenologian taustaa</i>	25
5.3.2	<i>Fenomenologian piirteitä</i>	26
5.3.3	<i>Fenomenologisen tutkimuksen vaiheet</i>	27
5.3.4	<i>Fenomenologia tässä tutkimuksessa</i>	28
5.4	TAPAUSTUTKIMUS.....	29
6	TUTKIMUKSEN AINEISTO	30
6.1	AINEISTON HANKINTA	30
6.1.1	<i>Informantit</i>	31
6.1.2	<i>Kertomukset</i>	32
6.1.3	<i>Haastattelut</i>	33
6.2	AINEISTON ANALYYSI	35
6.2.1	<i>Kertomukset</i>	37
6.2.2	<i>Haastattelut</i>	38
6.2.3	<i>Fenomenologinen sisällönanalyysi</i>	38
7	TULOKSET	41
7.1	VANHEMPIEN OMA KULTTUURINEN IDENTITEETTI	41
7.2	KIELEN MERKITYS	46
7.3	KULTTUURIN JA PAIKAN YHTEYS	48
7.4	PUOLISON MERKITYS.....	51

8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	54
8.1	TUTKIMUKSEN TULOSTEN YHTEENVETOA	54
8.2	TUTKIMUKSEN ARVIOINTI	56
8.3	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	58
8.4	JATKOTUTKIMUKSET	58
9	LÄHTEET	60
10	LIITTEET	65

1 JOHDANTO

Olen viime vuosina opiskellut ja työskennellyt paljon monikulttuurisuuteen, tai paremmin ilmaistuna kulttuurien moninaisuuteen liittyvien teemojen parista. Olen esimerkiksi ohjannut maahanmuuttajataustaisille lapsille suunnattua läksykerhoa ja suunnitellut ja järjestänyt turvapaikanhakijoille mielekästä toimintaa turvapaikkapäätösten odottamisen täyttämiin päiviin. Kulttuurit, eli ihmisten vuosisatojen saatossa kehittämät käyttäytymismallit, kielet sekä arjen ja juhlan elämisen tavat, ovat mielestäni loputtomia ihmetyksen kohteita ja siksi mitä kiinnostavimpia tutkimuskohteita. Tutkijana minua kiinnostavat yleisesti ottaenkin erityisesti sellaiset teemat, joista minulla ei itselläni ole minkäänlaisia omakohtaisia kokemuksia, vaan tutkimuksen avulla oppii jotain täysin uutta. Mahdollisesti jopa sellaisesta aiheesta, jonka merkityksellisyyttä ei olisi ikinä tullut ajatelleeksi. Muun muassa näistä syistä olen päätenyt tekemään tutkimusta maahanmuuttajista.

Kandidaatin tutkielmassani tutkimuskohteenani olivat lapset, joiden vanhemmat olivat muuttaneet Suomeen jostain muualta, mutta jotka olivat itse syntyneet Suomessa. Halusin selvittää, mitä nämä lapset itse ajattelevat kahden kulttuurin vaikutuksessa kasvamisesta ja minkälaiseksi he kokevat oman kulttuurisen identiteettinsä. Tutkimukseni tulokset osoittivat, että lapset kokivat vahvasti ilmaisevansa sekä vanhempiansa kotimaan kulttuuria, että niin sanottua suomalaista kulttuuria. Nyt pro gradu -tutkielmassa haluan suunnata huomioni lasten vanhempiin.

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Ihmiset ovat liikkuneet valtioiden rajojen sisällä ja niiden yli aina. Ilman ensimmäisiä massojen muuttoliikkeitä tuhansia vuosia sitten, ei esimerkiksi Suomen valtion nykyistä aluetta olisi ikinä asutettu. Kansallisvaltiona Suomi on perinteisesti ollut vahvemmin maastamuuton maa kuin maahanmuuton kohde ja esimerkiksi 1800- ja 1900-luvuilla yli miljoona suomalaista muutti pois Suomesta, lähinnä Yhdysvaltoihin ja Australiaan. Suomi on erottunut useimmista eurooppalaisista maista maahanmuuton kohdalla siinä, että tänne ei ole suurissa määrin muutettu työn perässä. (Ali-tolppa-Niitamo & Söderling 1994, 7.) Aiempina vuosikymmeninä maahanmuutto Suomeen nähtiin paremman elämän perässä muuttamisena ja yleisesti ”taakkana” suomalaiselle yhteiskunnalle, kun

uudet tulijat piti saada osaksi hyvin homogeenistä suomalaisuutta. Maahanmuuttajien kotouttamisessa Suomessa onkin vahvasti nojattu ”maassa maan tavalla” -periaatteeseen, eli on korostettu muuttajien velvollisuutta omaksua Suomessa toteutettuja tapoja, eikä ole nähty mahdollisuutta koko yhteiskunnan muovaantumista uusien tulijoiden vaikutuksesta. Lähivuosisikymmeninä on kuitenkin esimerkiksi väestön ikääntymisen vuoksi huomattu, että todellisuudessa Suomi tarvitsee maahanmuuttajia esimerkiksi työvoimaksi (Alitolppa-Niitamo 2005, 37).

On tärkeää muistaa, että maahanmuuttajat eivät ole lainkaan yhteinen ja homogeeninen ryhmä. Se on yksi tämän tutkimuksen tärkeimmistä raameista. Maahanmuuttajien kokemuksia on tutkittu paljon ja esimerkiksi Rintala-Rasmus ja Giorgiani sekä Liebkind ja muut ovat tutkineet yleisesti maahanmuuttajien kokemaa hyvinvointia Suomessa. Tutkimustuloksissa yksi tärkein vaikuttava tekijä onkin juuri tutkittavan tausta. Esimerkiksi kehittyvistä maista Suomeen muuttaneet usein koulutautuvat Suomessa uuteen ammattiin ja kokevat elämänsä keskimääräisesti paremmaksi kuin lähtömaassaan (Rintala-Rasmus & Giorgiani 2007). Sen sijaan venäläistaustaiset korkeasti koulutetut henkilöt joutuvat Suomessa usein koulutustaan alempiin työtehtäviin ja kokevat tämän heikentävän elämänlaatuaan (Liebkind ym. 2004).

Sosiaaliantropologian professori Harri Englund kirjoitti mielipidekirjoituksessaan Helsingin Sanomissa talvella 2018, kuinka kulttuurin käsite on noussut viime vuosisadalla esille uudella tavalla. Kulttuurien väliset erot ovat nykyaikaisen rasismien peruste, kun rotuopit katosivat toisen maailmansodan taisteluihin. Kulttuuri ei enää olekaan avain ja yhteinen maaperä ihmisten väliselle vuorovaikutukselle, vaan sen este, kun tavat ja perinteet nähdään ylitseväsemättöminä kulttuurista johtuvina eroina. Itsekin olen huomannut, että usein kulttuurien tutkimuksessa painotetaan liiaksi kulttuurien välisiä eroja. Tässä tutkimuksessa haluan nähdä pidemmälle kuin pelkkiin eroihin ja siksi toivon, että tutkimus avaa myös muita näkökulmia kulttuurien moninaisuuteen.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet

Maahanmuuton on mahdollista vaikuttaa suomalaiseen yhteiskuntaan positiivisesti. Jotta näin tapahtuu, on varmistettava, että uusien tulijoiden kotoutumisesta ja viihtymisestä huolehditaan. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 8). Tämä on yksi keskeisimmistä yhteiskunnallisista tehtävistämme tällä hetkellä, ja mahdollisimman hyvän kotoutumisen varmistamiseksi tarvitaan tietoa, jota tämä tutkimus osaltaan tuottaa.

Jotta osaamme toimia monikulttuurisessa yhteiskunnassa, tulee meidän tietää erilaisista kulttuurisista taustoista ja siitä, miten ihmiset näitä ilmaisevat. Tiedon lisääminen on ehdottomasti paras keino ehkäistä esimerkiksi rasismia, jonka piirteitä tuntuu nousevan nykypäivänä valitettavan usein

esille. Tuntemus useasta kulttuurista edistää eettistä ymmärrystä, ja monikulttuuriset yksilöt ovatkin yhteiskunnalle arvokas voimavara. He voivat jakaa omia kokemuksiaan ja tietoa kulttuureistaan myös eteenpäin yhteisöissä ja näin edesauttaa eri kulttuurien toimivaa kommunikaatiota ja yhteistä elämää. (Talib, Löfström & Meri 2004, 67.)

Haluan tutkimuksessani selvittää, minkälaisia kokemuksia eri puolilta maailmaa Suomeen muuttaneilla vanhemmilla on lasten kasvattamisesta Suomessa. Hahmotan kasvatuksen laajasti; sisällytän siihen sekä kotikasvatuksen että koulussa tapahtuvan kasvatuksen, mutta tarkastelen kasvatasta vanhempien näkökulmasta. Maahanmuuttajavanhemmat kasvattavat lapsiaan uuteen maahan muutettuaan tilanteessa, josta heillä ei ole aiemman kokemuksen "karttaa". He siis ohjaavat lapsiaan ympäristössä, jossa heidän itse oppimansa roolit ja normit eivät välttämättä toimi. (Alitolppa-Niitamo 2005, 45.) Lähestyn aihetta arkipäivän elämän käytännön piirteitä tutkien, eli hahmotan kulttuuria esimerkiksi kielen, tapojen, juhlien ja ruuan avulla. Esimerkiksi minua kiinnostaa, millä kielellä kasvatus pääasiassa kotioloissa tapahtuu, minkälaisia sääntöjä lapsille opetetaan ja mitä juhlia kotona vietetään. Joutuvatko vanhemmat tasapainottelemaan kahden mahdollisesti erilaisen kulttuurin kasvatuserinteiden välissä, vai vaikuttaako kasvatuksessa selkeästi oma kulttuurinen tausta?

Graduni koostuu kahdeksasta pääluvusta. Tämän johdantoluvun jälkeen käsittelen teoreettisena viitekehyksenä toimivia tutkimukseni kannalta keskeisimpiä käsitteitä omissa luvuissaan. Ensin avaan maahanmuuttajuuden käsitettä identiteetin ja muutoksen kokemuksen näkökulmasta. Kolmannessa luvussa perehdyn kulttuurin monimutkaiseen ja monisyiseen käsitteeseen, erityisesti maahanmuuttajien näkökulmasta. Neljäs luku kuvaa kasvatasta, edelleen keskittyen maahanmuuttajanäkökulmaan. Viidennessä luvussa esittelen metodologiset valintani perusteluineen ja kuudennessa luvussa kuvaan tutkimuksen aineiston ja sen analyysin. Seitsemännessä luvussa selviävät tutkimuksen tulokset ja kahdeksannessa suhteutan ne tutkimuksen teoriapohjaan sekä pohdin niiden merkitystä suuremmassa kuvassa. Kahdeksannessa luvussa myös perustelen lisää metodologisia valintojani suhteessa tutkimuksen luotettavuuteen.

2 MAAHANMUUTTAJUUS

2.1 Maahanmuutto Suomessa

Ihmiset ovat aina liikkuneet paremman elämän perässä, mutta vasta kansallisvaltiokehityksen alettua noin 1700-luvulla alettiin kiinnittää enemmän huomiota siihen, kuka on jonkun maan kansalainen ja kuka ulkomaalainen. Kansalaisuuden saa automaattisesti, kun sattuu syntymään tietyssä maassa, mutta myöhemmin maahan tulevat joutuvat erikseen hakemaan kansalaisuutta. (Kaikkonen 2004, 13.) Jos ihminen muuttaa yhden valtion rajojen sisältä toisen valtion rajojen sisälle, hänestä tulee automaattisesti maahanmuuttaja.

Maahanmuuttajiin kuuluvat oikeastaan maahan tulleiden ulkomaalaisten lisäksi Suomen kontekstissa myös takaisin Suomeen palaavat suomalaiset ja heidän jälkeläisensä. Maahanmuuttajat jaotellaankin ulkomaalaistaustaisiin ja suomalaistaustaisiin sen mukaan, ovatko muuttajan vanhemmat syntyneet ulkomailla vai Suomessa. (Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013, 33, 41.) Tarkalleen ottaen tämän tutkimuksen kohteena ovat siis ulkomaalaistaustaiset maahanmuuttajavanhemmat, eli ihmiset, joilla ei ole minkäänlaisia juuria Suomessa. Selkeyden vuoksi käytetään kuitenkin maahanmuuttaja-käsitettä, mutta tutkimuksen ulkopuolelle siis jätetään suomalaistaustaiset maahanmuuttajat.

Maahanmuutto Suomeen alkoi lisääntyä voimakkaasti 1990-luvulla. Sitä aiemmin Suomeen ei ehkä syrjäisen sijainnin vuoksi oltu tultu, mutta syyt eivät tarkalleen ole tiedossa. (Martikainen ym. 2013, 38.) 2000-luvun lisääntyneeseen maahanmuuttoon on vaikuttanut eniten EU ja sen mahdollistama vapaa liikkuvuus ja Suomeen muuttavista ihmisistä valtaosa tulee Euroopan maista. Vuonna 2015 Syyrian sodan vuoksi runsaasti kasvanut turvapaikanhakijamäärä lisäsi Aasian maiden osuutta, mutta vielä ei voida sanoa, jääkö kasvu pysyväksi. Vuonna 2016 Suomessa oli ulkomaalaistaustaista väestöä noin 360 000 eli 6,6 % koko väestöstä ja määrä on 1990-luvulta yli kolminkertaistunut. Ylivoimaisesti eniten ulkomaalaistaustaisista vuonna 2016 Suomessa asuvista oli kotoisin Viirosta ja toiseksi eniten Venäjältä. Turvapaikanhakijoiden vuoksi Irakin kansalaisia oli kolmanneksi eniten. (Tilastokeskus 2018.)

Maahanmuutto on alkanut sukupolvistua, kun 1990-luvun alussa maahan muuttaneiden lapset alkavat nyt aikuistua. Suomessa on myös jo paljon niin sanotusti toisen polven maahanmuuttajia eli Suomessa syntyneitä maahan muuttaneiden jälkeläisiä. Näistä syistä maahanmuuttoa tilastoidaan ja käsitellään nykyään sukupolvittain. Ensimmäiseen sukupolveen kuuluvat itse muualla kuin Suomessa syntyneet ja Suomeen muuttaneet. (Martikainen ym. 2013, 41.) Juuri ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajat ovat tämän tutkimuksen kohteena. Heidän lapsensa kuuluvat sen sijaan maahanmuuttajien toiseen sukupolveen, koska ovat itse syntyneet Suomessa, mutta vanhemmat jossain muualla. Lisäksi on vielä 2,5-sukupolven henkilöt, joita voidaan kutsua myös kansainvälisten parisuhteiden lapsiksi. Heidän toinen vanhempansa on Suomessa syntynyt ja toinen ulkomailla. (Martikainen ym. 2013, 42.)

Maahanmuuton yleisin syy 2000-luvulla on ollut EU:n mahdollistama vapaa liikkuvuus. Tähän sisällytetään työn, opiskelun tai perhesiteiden vuoksi tapahtuvat muutot toisesta EU-maasta. Toiseksi yleisin syy oli perhesiteiden perusteella tapahtuva muutto ja lisäksi Suomeen muutetaan työn tai opiskelun perässä. Humanitäärisestä syystä maahanmuutto tarkoittaa turvapaikanhakijoita ja kiintiöpakolaisia ja tämä osuus oli vuoden 2011 tilastossa 8 %. Viime vuosina se on kuitenkin noussut. (Väestöliitto 2018.)

2.2 Maahanmuuttajuus identiteettinä

Identiteetti on yksi monista minuutta kuvaavista käsitteistä. Se kuroo yhteen yksilön subjektin ympäröivän maailman kanssa eli se muodostuu ihmisen minän ja yhteiskunnan vuorovaikutuksessa (Mikkola 2001, 72–73). Erityisesti ympäröivään maailmaan kuuluu kulttuuri, joten kulttuuri on yksi tärkeistä identiteettiä muodostavista tekijöistä (Hall 1995, 85). Stuart Hall on tutkinut paljon ihmisen minuutta ja identiteettejä ja päätenyt kutsumaan minuutta postmoderniksi subjektiksi, jolla ei ole kiinteää tai pysyvää identiteettiä (2002, 23).

Näin ollen ihmisillä on monia identiteettejä, joista osa voi olla itse tietoisesti kehitettyjä ja osaa taas ulkoa päin annettuja. Esimerkiksi identiteettejä määrittäviä ja luovia määritteitä ovat sukupuoli, seksuaalisuus, rotu ja kansallisuus (Hall 2002, 20). Identiteetit muodostuvat Hallin mukaan nyt myöhäismodernina aikana yhä enemmän moninaisista ja pirstoutuneistakin diskursseista, käytännöistä ja positioista (2002, 250). Diskurssit ovat puhetapoja, käytäntöjä, jotka muokkaavat puhuntansa kohteita, ja esimerkiksi kasvatustieteet voidaan nähdä omana diskurssinaan (Yrjänäinen & Ropo 2013, 33). Positio on läheinen roolin käsitteen kanssa, mutta kun roolit ovat jokseenkin pysyviä, voivat positiot sen sijaan vaihdella. (Hall 2002, 37.) Identiteetit ovatkin Hallin mukaan tavallaan pisteitä, joihin ihmiset asettuvat tilapäisesti eri diskursseissa (2002, 253).

Identiteetit ovat dynaamisia kokonaisuuksia ja niitä voi tulla lisää elämäntilanteiden muuttuessa ihmisen elämän aikana (Hall 2002, 23). Ammatti on yksi esimerkki identiteetistä, joka voi vaihdella ja muuttua vuosien aikana. Myös maahanmuuttajuus voidaan nähdä yhtenä ihmisen monista identiteeteistä. Kun ihminen muuttaa kotimaansa rajojen sisäpuolelta pois, tulee hänestä automaattisesti maahanmuuttaja uudessa asuinmaassaan. Maahanmuuttajuus on siis identiteetti, joka annetaan ihmiselle, eli se tulee täysin ulkopuolelta, halusi tätä identiteettiä itselleen tai ei. Annetusta identiteetistä ei kuitenkaan tule yksilön varsinaista identiteettiä, ellei hän ota tätä identiteettiä vahvasti omakseen eli sulauta sitä itse kokemaansa minuuteen (Mikkola 2001, 77–78).

Toiseus on identiteetin kääntöpuoli, joka liittyy varsinkin maahanmuuttajaidentiteettiin. Ihmiset hahmottavat itseään ja identiteettiään vertaamalla itseään muihin, kun identiteetit rajataan erilaisuuteen. Tämän rajauksen ulkopuolelle jää toiseus, joten se, mitä emme ole, on itse asiassa yhtä välttämätöntä identiteetin määrittelyn kannalta kuin se, mitä olemme. (Mikkola 2001, 87.) Usein ihminen mieltää vahvemmin ne asiat, joita hän ei ole, esimerkiksi Tampereella asuva ei ainakaan ole turkulainen. Maahanmuuttajat joutuvat usein uudessa kotimaassaan kärsimään toiseudesta, kun muu väestö rajaa heidän identiteetistään pois maan kansalaisuuden. Maahanmuuttaja voi toki itsekin rajata identiteetistään tuon kansalaisuuden pois. Yhteiskunnissa toiseus ja ryhmien ulkopuolelle rajaaminen on hyvin yleistä, kun se lähtee liikkeellä jo yksilötasolta, eli identiteetistä. Toiseuden näkökulma vahvistaa identiteetin käsitteen yhteiskuntaan yhteydessä olevaa luonnetta.

Koska identiteetit ovat muuttuvia, ei maahanmuuttajaidentiteettikään ole pysyvä. Kun uudessa maassa on asuttu useita vuosia, asuinmaan kieli on hallussa ja yhteiskunnan toimintatavoista on riittävästi tietoa, kertovat monet muuttajat, etteivät enää koe maahanmuuttajaidentiteettiä omakseen (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 11). Maahanmuuttotusta ei vaikuta enää jatkuvasti heidän kokemusmaailmaansa ja maahanmuuttajaidentiteetin tilalle voi mahdollisesti kehittyä jokin uusi identiteetti.

2.3 Maahanmuutto muutoksen kokemuksena

Kun ihminen muuttaa uuteen maahan, kotimaassa opitut ja toimivat käyttäytymismallit ja normit eivät välttämättä toimikaan samalla tavalla uudessa ympäristössä. Aikuiset muuttajat voivat joutua opettelemaan uudet säännöt, normit ja roolit, aivan samoin kuin kaikki lapset opettelevat kasvaessaan, ja näiden avulla hahmottamaan uuden yhteiskunnan toimintaperiaatteet. (Alitolppa-Niitamo 2005, 45.) Erityisesti kielen oppiminen on tärkeää, sillä jos ihminen ei opi uuden maan kieltä, on

vaarana eristäytyminen sosiaalisesta elämästä eli separaatio tai yhteiskunnan reunamille jääminen eli marginalisaatio (Kaikkonen 2004, 140).

Muutto uuteen maahan ei useinkaan ole mikään yksinkertainen tilanne. Siksi maahanmuuttajavanhempien voi olla hankala ymmärtää muutoksia, joita perheessä tapahtuu maahanmuuton myötä. Maahanmuuttoa voidaan tarkastella muutoksen kokemuksena, eli keskitytään maasta toiseen tapahtuneen muuton tuoman muutoksen seurausten hahmottamiseen. Suomessa tällä hetkellä asuvista maahanmuuttajista valtaosa on saapunut vasta 1990-luvun alussa tai sen jälkeen, tai he ovat asuneet Suomessa vasta muutamia vuosia, joten monessa maahanmuuttajataustaisessa perheessä kotoutumisprosessi on vielä vahvasti läsnä ja se vaikuttaa ihmisten elämään monin tavoin. Sitä psykososiaalista muutosta, joka maahanmuuttoon liittyy, voidaan kuvata siirtymä-käsitteellä. Siirtymä on vaihe, jossa ihminen on siirtymässä jostain tutusta ja vanhasta johonkin uuteen, josta hänellä ei vielä ole kokemusta. Siirtymään liittyy odotuksia yhteisön puolelta esimerkiksi siitä, että yksilö omaksuu uudessa asemassaan uusia kulttuurisesti ja sosiaalisesti määritettyjä normeja, tehtäviä ja rooleja. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 10.)

Maahanmuuttajien odotetaan usein muokkaavaan käyttäytymistään uuden kotimaan yhteiskunnan normien mukaiseksi hyvin nopeasti. Ensisijaisen tärkeää muutoksen kannalta on, että ihminen on motivoitunut muuttamaan käytöstään. Maahanmuuttajien motivaatioon omaksua uuden yhteiskunnan normeja ja rooleja vaikuttaa esimerkiksi se, näkeekö oman tulevaisuutensa uudessa maassa, vai suunnitteleeko paluuta kotimaahan. (Novitsky 2005, 72-73.) Välillä muuttajan voi olla vaikea ymmärtää ulkoa päin muutokseen vaativia tahoja. Esimerkiksi ammattitaitoisen maahanmuuttajan, joka joutuu työttömäksi Suomessa, voi olla vaikea ymmärtää, miksi häneltä vaaditaan aktiivista osallistumista monille uudelleen koulutuskursseille.

2.3.1 Maahanmuuttajan roolit

Maahanmuuton tarkastelu muutoksen kokemuksena ja maahanmuuttajan näkeminen muutoksen kokijana liittyy erityisesti roolimutokseen. Rooli voidaan määritellä tietyssä ympäristössä yksilöön kohdistuviksi käyttäytymisodotuksiksi ja juuri niitä maahanmuuttajat todella kohtaavat. Tutkija J.L. Morenon mukaan (ks. esim. Moreno 1953) roolit ovat mukana vaikuttamassa myös yksilön persoonallisuuden kehitykseen. Ulkoa päin tuodut rooli-odotukset tulevat lopulta osaksi yksilön käytöstä ja niistä tulee suhteellisen pysyviä. Rooli eroaa aiemmin käsitellystä identiteetin käsitteestä kuitenkin siinä, että rooleihin liittyy aina tiiviisti tietty tilanne ja ryhmä. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999.)

Roolit siis vaihtelevat vielä enemmän kuin identiteetit. Roolien tilannesidonnaisuuden vuoksi maahanmuuttajan roolit ovat myös sidoksissa uuteen kotimaahan ja sen kulttuuriseen ja sosiaaliseen ympäristöön (Novitsky 2005, 73). Suomessa maahanmuuttajille luodaan siis erilaisia rooleja kuin vaikkapa Yhdysvalloissa.

Maahanmuuttajan rooleja ovat Novitskyn mukaan seuraavat: perheenjäsen, kulttuurinkantaja, identiteetinrakentaja, yhteisöjen jäsen, muutoksenhallitsija ja tulevaisuuden tekijä. Novitsky kuitenkin toteaa, että listaus ei varmasti ole kaiken kattava, vaan on olemassa myös muita mahdollisia rooleja. On selvää, että näin monessa muuttuvassa roolissa samanaikaisesti toimiminen on hyvin haastavaa. Tutkimusten mukaan roolimutoksien ristipaineessa selviää sitä paremmin, mitä paremmin ihminen kykenee jäsentämään maahanmuuttoon liittyviä kokemuksiaan ja tunteitaan sekä ymmärtää muutoksen vaatimukset ja seuraukset. Tärkeää on myös sopeutua, eli hyväksyä itsessä ja perheessä muuton seurauksena tapahtuvat muutosprosessit. (Novitsky 2005, 76.)

Roolimuutokset vievät luonnollisesti aikaa, sillä jokainen ihminen rakentaa roolinsa elämänsä aikana omalla tavallaan ja omassa tahdissaan. Roolit omaksutaan aina ympäristön odotusten kautta ja nämä odotukset ovat kulttuurisidonnaisia. Jokainen yksilö kuitenkin myös vastavuoroisesti heijastelee oman kulttuurisen näkemyksensä mukaisia rooli-odotuksia lähiympäristöönsä. (Novitsky 2005, 72.)

2.3.2 Muutoksesta selviäminen eli kotoutuminen

Kun ajatellaan maahanmuuttoa muutoksena, tarkoittaa muutoksen kokemuksen onnistunut käsitteleminen onnistunutta kotoutumista. Kotoutuminen ja kotouttaminen perustuvat kotouttamislakiin (vuodelta 1999) ja lakiin kotoutumisen edistämisestä (2010). Näihin lakeihin perustuu esimerkiksi se, että jokaiselle Suomeen muuttavalle voidaan tehdä erillinen kotoutumissuunnitelma. Yleensä kotoutumissuunnitelma tehdään aikuiselle maahanmuuttajalle, jonka ensisijainen päämäärä kotoutumisen kannalta on työllistyminen. Kotouttamistoiminnassa onkin erityisesti korostettu jo valmiiksi koulutetun ja kielitaitoisen maahanmuuttajaryhmän kotouttamisen onnistumista. (Mikkonen 2005, 53-54.) Kuten jo edellä on mainittu, maahanmuuttajat eivät ole yhtenäinen ryhmä, vaan heidän taustansa ja Suomeen tulon syyt voivat vaihdella hyvin paljon. Myös kotoutumisen onnistuminen on yksi tällainen tämänkin tutkimuksen tuloksiin vaikuttava tekijä.

Kotoutuminen vaikuttaa varmasti maahanmuuttajavanhempien kokemuksiin lasten kasvattamisesta Suomessa. Alitolppa-Niitamon mukaan (2005, 44-45) perhe voi myös olla maahanmuuttajalle tärkein kotoutumisen resurssi, jos se pysyy riittävän eheänä ja toimivana muuton tuomista muu-

toksista huolimatta. Tässä tutkimuksessa tutkittavien maahanmuuttajien lapset ovat kuitenkin syntyneet Suomessa tai muuttaneet Suomeen hyvin nuorina, joten he eivät jaa vanhempiensa kanssa kokemusta muutosta. Tämän vuoksi onkin hyvin mielenkiintoista selvittää, kuinka maahanmuuttajavanhemmat kokevat saavansa tuotua omaa kulttuurista taustaansa lastensa elämään.

3 KULTTUURI

3.1 *Kulttuurin määritelmä*

Kulttuuri voidaan arkielämässä määritellä tiettyyn muotoon vakiintuneeksi käyttäytymiseksi (Talib, Löfström & Meri 2004, 14). Se ilmenee sosiaalisina, kielellisinä, taloudellisina ja poliittisina järjestelminä, esimerkkeinä suomen kieli on kielellinen järjestelmä ja demokratia poliittinen järjestelmä. Kulttuuriin kuuluvat lisäksi elämäntavat, perhe-elämä, käyttäytymismallit ja uskomukset. (Mikkola 2001, 24.) Kulttuuriin voidaan siis katsoa kuuluvaksi kaikenlaiset tavat, näkemykset, ja käyttäytymismallit, joita samassa yhteiskunnassa elävät ihmiset jakavat. Yksinkertaisimmillaan kulttuuri voidaan löytää ihmisten jokapäiväisestä elämästä; minkälaisia ruokia syömme, millaisia juhlia vietämme, mihin uskomme, mitä kieltä puhumme, millä tavoin kohtelemme toisiamme ja mitkä tapahtumat rytmittävät elämäämme. Kulttuuri on ihmisten toiminnan tulosta ja se välittyy ihmiseltä ja sukupolvelta toiselle oppimisen avulla, vuorovaikutuksessa (Luoma ym. 2008, 87). Kulttuuri siis jäsentää ja määrittää arkielämäämme ja vaikuttaa tapamme katsoa maailmaa (Rastas, Huttunen & Löytty 2005, 26).

Kulttuuri ei ole staattista ja pysyvää, vaan se muuttuu ja mukautuu jatkuvasti esimerkiksi historiallisten tapahtumien, kuten sotien vuoksi. Ihminen muovaa kulttuuria ja toisin päin ja ihmisten yhteiskunnalliset ja poliittiset valinnan vaikuttavat siihen, mihin suuntaan kulttuuri muovaantuu. (Luoma ym. 2008, 87.) Erityisesti kulttuuria muovaa kuitenkin nykyinen globaali maailmantila, koska tietoa on valtavasti saatavilla jatkuvasti ja kaikkialla maailmassa samaan aikaan. Tämän vuoksi kulttuurit ovat myös jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään ja sekoittuvat toisiinsa. Esimerkiksi niin sanottu suomalainen kulttuuri on aikoinaan syntynyt Ruotsin ja Venäjän suhteiden puristuksessa. (Talib ym. 2004, 15.) Nykykäsityksen mukaan ei olekaan olemassa esimerkiksi yhtä yhtenäistä suomalaista kulttuuria. Jokainen yksilö myös rakentaa oman kulttuurisen identiteettinsä ja ilmaisee tätä vapaasti, eivätkä esimerkiksi kansallisvaltioihin liitetyt kulttuuripiirteet kahlitse tätä ilmaisua. (Riitaoja 2011, 2.)

3.2 *Kulttuuri ja maahanmuuttajat*

Kun kulttuurista puhutaan yhteydessä maahanmuuttajiin, korostetaan usein jonkin tietyn maahanmuuttajaryhmän lähtömaan kulttuurin erilaisuutta verrattuna suomalaiseen kulttuuriin. Tätä ajatusmallia, jossa kulttuurilla perustellaan ihmisten yksinkertaistettua luokittelua, kutsutaan kulturalismiksi. Se on nyky-yhteiskunnassa muodostunut yhdeksi suurimmaksi esteeksi kohdella kaikkia ihmisiä, myös muualta muuttaneita, tasa-arvoisesti, ennakkoluulottomasti ja avoimesti. Erilaisia kulttuurisia piirteitä on toki olemassa, mutta sen sijaan mitään yhtä tietyn maan kulttuuria, jota voisi syyttää kaikista maahanmuuttajataustaisen ihmisen ongelmista, ei ole olemassa. Jos maahanmuuttajataustaisen ryhmän sosiaalisten ongelmien syyksi todetaan kulttuuri, asetetaan nämä ihmiset silloin itse täyteen vastuuseen omasta epätasa-arvoisesta asemastaan, eikä huomioida lainkaan esimerkiksi yhteiskunnan valtasuhteita. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 9.) Ei voida sanoa, että esimerkiksi kaikki tietystä maasta muuttaneet omaisivat täysin saman kulttuurin.

Ajatuksen järjettömyys selviää helposti, jos mietitään samaa oman lähipiirin ihmisten kohdalla. Syövätkö kaikki samoja ruokia? Eivät varmasti, sillä joku on vegaani, toinen välttelee viljoja ja kolmas on paleoruokavaliolla. Ovatko kaikki hartaita kristittyjä tai täysin uskonnottomia? Käyvätkö kaikki joka lauantai-ilta saunassa ja juovat yhden keskioluen? Kulttuuri koostuu todellisuudessa niin monesta elämäämme läpäisevästä pienestä osasesta, että oikeastaan jokaisella ihmisellä on täysin oma kulttuurinsa ja tätä esimerkiksi Stuart Hall (ks. esim. 1995, 2002) nimittää kulttuuriseksi identiteetiksi.

3.3 *Kulttuurinen identiteetti*

Kulttuurisen identiteetin osia ovat rodullisuus, kielellisyys, uskonnollisuus, kansallisuus ja etnisyys. Perinteisesti kulttuurinen identiteetti yhdistetään kansalliseen identiteettiin, mutta nykyinen näkemys tutkijoiden keskuudessa on, ettei yhtenäisiä kansallisia kulttuureita ole olemassakaan. Nykyajan kansakunnat ovat kulttuuriltaan monien eri kulttuurien sekoituksia, kuin hybrideitä. (Hall 2002, 55.) Kulttuuriseen identiteettiin vaikuttaakin erityisesti maailman globaalistuminen. On syntynyt ”kulttuurinen supermarket”, kun erilaisten kulttuurien piirteitä näyttää olevan vapaasti valittavana. Tätä ilmiötä kutsutaan kulttuuriseksi homogenisoitumiseksi. (Hall 2005, 62.)

Kansallisuuden sijaan yksi tärkeimmistä kulttuuriseen identiteettiin kuuluvista järjestelmistä on esimerkiksi kieli. Ihmiset, joilla on yhteinen kieli, voivat viestiä toisilleen ja merkityksellistää maailmaa yhdessä. Yhteinen kieli on yksi niistä tekijöistä, jotka antavat yksilöille kulttuurisen identiteetin, sillä jonkin kielen puhuminen tarkoittaa sitä, että ihminen on tietynlainen henkilö. Kieli

asemoi ihmisen toisaalta osaksi muiden samaa kieltä puhuvien (kieli)yhteisöä, ja toisaalta tiettyyn kohtaan koko maailmanlaajuista kielikarttaa. (Hall 1995, 90.) Toinen tärkeä kulttuurinen merkitysjärjestelmä on uskonto. Käsitys siitä, mikä on pyhää, on ollut perinteisesti merkityksellinen yhteenkuulumisen tunnetta luova seikka. Uskonto on tämän takia myös luonut paljon erottautumista ja toiseutta. (Hall 1995, 90.)

Hallin mukaan muita kulttuuriseen identiteettiin liitettäviä piirteitä ovat tavat ja traditiot (1995, 90). Nämä ovat usein eri kulttuurien kaikkein näkyvimvät piirteet, joiden perusteella kulttuureita myös erotetaan toisistaan. Arkipäiväiset käytännöt ja rituaalit tekevät elämästä tuttua ja turvallista, ja ne esimerkiksi antavat merkityksiä tapahtumille, kuten juhlille (syntymä, avioliitto, kuolema). Tavat myös toimivat siltana sukupolvien välillä. Representaatiotraditioihin voidaan lukea niin yhteiset taidemuodot kuin pukeutumistavatkin. Kaikki nämä pitävät yllä ryhmän kollektiivista historiallista muistia. (Hall 1995, 91.)

Toiset tutkijat (ks. Phinney 1990 ja Liebkind ym. 2006) nimittävät kulttuurista identiteettiä etniseksi identiteetiksi. Se määritellään yksilön subjektiiviseksi tunteeksi, joka liittyy hänet osaksi jotakin etnistä ryhmää. Näkemys ryhmästä on olennainen, sillä muista ryhmistä positiivisesti erotuva ryhmä voi muodostua lähteeksi myönteiselle minäkuvalle. (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2013, 255.) Tämä selittää osaltaan sitä, että usein uuteen maahan muuttaneet ovat tiiviissä yhteydessä saman lähtömaan muihin ihmisiin. Tällainen käytös on siis hyvin luonnollista, esimerkkeinä vaikkapa tiivis somaliyhteisö Suomessa ja suomalaisten keskittymä Espanjan Aurinkorannikon Fuengirolassa.

Kulttuurinen identiteetti nähdään nykyään huomattavasti moninaisempana kuin pelkkänä kansallisena identiteettinä. Suomalaisista tutkijoista Talib ja muut käyttävät kulttuurisen vuorottelumallin käsitettä, jossa on paljon samaa kuin Hallin ajatuksista identiteeteistä positioina. Sen mukaan yksilön on mahdollista kuulua kahteen kulttuuriin, ja silti hän kykenee säilyttämään alkuperäisen kulttuurisen identiteettinsä (Talib ym. 2004, 67). Esimerkiksi maahanmuuttajat ovat tämän tehtävän edessä muuttaessaan uuteen maahan. Tärkein asia, joka liittyy toisen kulttuurin omaksumiseen, on se, ettei kulttuurien välillä ole hierarkkista asettelua (LaFromboise, Coleman & Gerton 1995, 526). Vuorottelevassa kulttuurimallissa oletuksena on, että yksilöt pitävät yhteyttä myös alkuperäiseen kulttuurinsa (Talib ym. 2004, 68). Kulttuurinen vuorottelumalli voisi käytännössä toteutua niin, että maahanmuuttaja puhuu esimerkiksi töissä suomea ja syö suomalaisia ruokia, mutta kotiooloissa käyttää alkuperäistä äidinkieltään ja syö alkuperäiseen kulttuuriinsa kuuluvia ruokia.

Maahanmuuttajien kulttuurinen identiteetti muovaantuu maahanmuuton myötä, jotta kotoutuminen uuteen maahan onnistuisi. Kuten omassa kandidaatin tutkielmassani selvisi, ainakin toisen sukupolven maahanmuuttajataustaiset lapset olivat onnistuneet rakentamaan kulttuurista identiteettiään niin, että he tunsivat aidosti ilmaisevansa sekä vanhempiensa kotimaan kulttuurisia piirteitä

että niin sanotun suomalaisen kulttuurin piirteitä (Partanen 2016). Kulttuuriseen identiteettiin on hyvä omaksua asuinmaan piirteitä, sillä esimerkiksi kielen oppiminen ja sosiaalisissa tilanteissa toimiminen ovat välttämättömiä.

3.4 Kulttuuri, paikka ja identiteetti

Kulttuuri on siis jollain tapaa yhteydessä paikkaan ja erityisesti kansalliset kulttuurit on pyritty sijoittamaan myös maantieteellisen sijainnin mukaan kartalle kansallisvaltioiden mukaan. Tästä näkökulmasta tutkielman kohteena olevia maahanmuuttajavanhempia on hyvin mielenkiintoista tutkia: millä tavoin heidän kasvatuskokemuksissaan Suomessa näkyy se, että he ovat itse kasvaneet eri paikassa ja eri kulttuuriympäristössä? Jos puhutaan vaikkapa suomalaisesta identiteetistä, on sitä hankala edes ajatella ilman käsitteen sijoittamista paikkaan, eli maisemaan (Hall 1995, 93–94). Suomen kohdalla tämä maisema olisi varmasti jokin kansallismaisema; järvi ja koivu ja tai metsää ja peltoa.

Ihmisten, paikan ja kulttuurin yhteen liittäminen näkyy myös kielen tasolla. Kun esimerkiksi puhutaan isänmaasta, tai kotimaasta, käytetään sukulaisuus- ja kotimetaforia, jotka kiinnittävät ihmisiä paikkaan. Nämä metaforat nähdään sellaisina, joihin ihminen on luonnollisesti sidottu, sillä esimerkiksi sukulaisiinsa ihminen on omasta tahdostaan riippumatta sidottu. Isänmaan käsitteeseen liittyy lisäksi se, että tiettyyn maahan asumaan asettuneet ihmiset eli kansa muodostaa yhden suuren sukupuun, joka on juurtunut tähän isänmaahan. (Malkki 2012, 31.)

Nykyisin tätä kulttuurisen identiteetin ja paikan riippuvaisuutta on alettu kritisoida. Esimerkiksi Liisa Malkki on tutkinut Tansaniassa kahta ryhmää hutu-pakolaisia. Toinen ryhmä asui perinteisellä tiukasti organisoidulla pakolaisleirillä ja toinen oli asutettu tavalliseen kaupunkiin. Toisin kuin leiripakolaiset, kaupunkilaispakolaiset eivät tutkimuksen mukaan olleet kehittäneet esimerkiksi kollektiivista pakolaisidentiteettiä. He eivät myöskään haaveilleet palaavansa kotimaahansa Burundiin, vaan keskittyivät rakentamaan elämäänsä nykyisessä asuinpaikassaan. Burundi ei myöskään näyttäytynyt heidän puheissaan ”moraalisena päämääränä”, vaan yksinkertaisesti paikkana. He siis kieltäytyivät sijoittamasta itseään kansallisen maantieteen kartalle. (Malkki 2012, 46–47.)

Toinen esimerkki on se, kuten jo edellä mainittiin, että monet maahanmuuttajat ja maahanmuuttajataustaiset ihmiset pitävät yhteyttä lähtömaahansa ja ystäviin ja sukulaisiin muualla maailmassa vielä uuteen kotimaahansa asetuttuaankin. Tällöin se maisema ja paikka, jossa ihmiset elävät, ei ole sidottu jonkin valtion maantieteelliseen alueeseen. (Rastas ym. 2005, 33.) Globalisoituminen edistää tätäkin kehitystä, sillä uuden teknologian avulla yhteydenpito ympäri maailmaa on mahdollista (Hall 1995, 91).

3.5 Monikulttuurisuus

Termiä monikulttuurisuus käytetään nykyään yleisesti, vaikka se on hyvin kiistanalainen ja monimerkityksinen. Sitä käytetään toisaalta kuvaamaan yhteiskuntaa, jossa elää rinnakkain erilaisia kulttuurisia piirteitä ilmaisevia yhteisöjä (Hall 2000, 234). Näin ollen se kuvaa ja toteaa asiintilan. Tähän näkemykseen liittyy olennaisesti oletus eri kulttuurien selkeärajaisuudesta ja olemuksellisista eroista. Jokainen kulttuuri on ikään kuin oma palasensa, joista yhdessä muodostuu kulttuurinen mosaiikki. Lisäksi monikulttuurisuudesta puhutaan, kun halutaan kuvata, millainen olisi ideaali yhteiskunta. Näin ollen termillä päädytään kuvailemaan myös ryhmien välisiä suhteita, joihin liittyy aina myös valta. Usein kyse on enemmistökulttuurin ja vähemmistökulttuurien valtasuhteesta, eli missä määrin vähemmistökulttuurit (kuten maahanmuuttajien kulttuurit) ”saavat” näkyä julkisessa tilassa ja minkä verran kaikkien yhteiskuntaan kuuluvien tulisi noudattaa esimerkiksi enemmistökulttuuriin kuuluvia normeja ja tapoja. (Rastas, Huttunen & Löytty 2005, 20.) Monikulttuurisuus-käsitteen sijaan lähiaikoina on alettu puhua kulttuurien moninaisuudesta, joka kuvaakin asiaa huomattavasti paremmin.

Monikulttuurisuus ei ole suomalaisessa yhteiskunnassa mikään uusi ilmiö, vaikka julkisen keskustelun perusteella sellaisen käsityksen voikin virheellisesti saada. Se on kuitenkin noussut enemmän esille 1990-luvulta lähtien, kun maahanmuutto kaukaisemmista maista ja ”erilaisemmilta” kulttuurisilta alueilta, eli esimerkiksi islamin uskoisista valtioista, on lisääntynyt (Lehtonen, Löytty & Ruuska 2015, 232.) Kun määritellään monikulttuurisuutta, liittyy siihen automaattisesti oletus erilaisuudesta ja vieraudesta (Talib ym. 2004, 19). Tämän oletuksen mukaan kulttuurit, vaikkapa valtaväestön ja maahanmuuttajien kulttuurit, ovat keskenään erilaisia, joten kun niitä molempia esiintyy yhteiskunnassa, tulee yhteiskunnasta monikulttuurinen.

Koska tämän tutkielman kohteena ovat vanhemmat, eli yksilöt, on syytä määritellä monikulttuurisuus myös yksilön näkökulmasta. Kulttuurit ovat rajoiltaan huokoisia, joten yksilö voi tuntea kuuluvansa useampaan ”perinteiseen” kulttuuriin ja yhdistellä näiden piirteitä omassa elämässään (Rastas ym. 2005, 34). Monikulttuurisuus yksilön kohdalla tarkoittaa useimmiten niin sanottua monikulttuurista identiteettiä, jossa yhdistyvät esimerkiksi eri kielet ja kulttuuriset tavat. Yksilön on mahdollista kehittää esimerkiksi perheensä edustaman kulttuuri-identiteetin rinnalle yksi tai useampi uusi identiteetti. (Talib ym. 2004, 66.)

4 KASVATUS JA VANHEMMUUS

4.1 Kasvatuksen määrittelemisestä

Kasvatuksen perusteisiin voidaan lukea kuuluviksi kasvatuksen edellytykset, menetelmät ja päämäärät. Edellytyksiin kuuluvat kaikki ne asiat, jotka mahdollistavat, edistävät, ehkäisevät tai vaikeuttavat kasvatusa, kuten kasvatettavat ihmiset ominaisuuksineen sekä sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö, jossa kasvatus tapahtuu. Menetelmiä ovat kaikki erilaiset ”tekniikat”, joiden avulla kasvatusta toteutetaan eli pyritään saavuttamaan kasvatuksen päämääriä. Päämäärät puolestaan ovat niitä arvoja, joita kasvatuksella halutaan toteuttaa. (Ahlman 1993, 111-112). Kasvatuksen päämäärät voivat siis kasvattajien välillä vaihdella paljonkin. Esimerkiksi Martha Nusbaum (2011, 24-25) on viime vuosina kirjoittanut siitä, kuinka erityisesti koululaitoksen antaman kasvatuksen päämääräksi on valjastettu talouskasvun edistäminen, eikä tavoitteena esimerkiksi ole enää kansalaisten sivistys. Oma ajatteluani lähimpänä on näkemys hyvästä elämästä kasvatuksen päämääränä. Kun vanhempien ajatuksia kasvatuksesta eri maissa on tutkittu, on yhteistä kaikille vanhemmille se, että he toivovat lapsilleen parasta mahdollista tulevaisuutta (Novitsky 2005, 81). Kasvatettavan hyvä elämä ja hänen hyvä kasvunsa ovatkin itse asiassa sama asia (Värri 2000, 30). Hyvän elämän ideaaliin perustuvassa kasvatuksessa on myös huomioitava se, että kasvatuspäämäärän hyvyys on suhteessa aina nykyhetkiseen kasvatussuhteeseen. Näin ollen, jos hyvän elämän tavoitteen kustannuksella unohdetaan kasvatettavan nykyhetken tarpeet, muuttuu hyvään tulevaisuuteen tähtäävä kasvatus silloin tyhjäksi abstraktioksi. (Värri 2000, 23.)

Kasvatuksen tutkiminen on ongelmallista sen vuoksi, että yksittäistä kasvatustapahtumaa ei voida empiirisesti tunnistaa. Pikkarainen (1999, 119-120) hahmottaa kasvatusta kertomuksena, jossa on alkutila, muutos ja lopputila. Tällaisessa kasvatusteoreettisessa kertomuksessa alkutila voi tarkoittaa lapsuutta, muutos kasvatusta ja lopputila aikuisuutta. Tämä on kuitenkin äärimmäisen tiukka yksinkertaistus ja kertoo jo sinällään kasvatus-käsitteen selittämisen haastavuuden. Kasvatus voidaan määritellä myös kohtaamiseksi ”kapealla rajalla”, sillä tällä rajalla kasvattaja pyrkii vaikuttamaan kasvatettavaan, mutta kuitenkin kunnioittaen tämän itseyttä. Tässä suhteessa on läsnä myös

valta, sillä kasvattajan vaikutusvalta eli kokemus ja kasvatettavan vapaus eli kyvyt kohtaavat. Kasvattajan on tasapainoiltava läheisyyden ja etäisyyden sekä antamisen ja pidättymisen välillä ja kasvatettava kasvaa kasvattajan opastuksen, kannustuksen ja kritiikin avulla. (Värri 2000, 86.)

Kasvatuksen käsitteen kanssa rinnakkain tai joskus päällekkäin käytetään sosialisointia käsitteitä. Siljanderin (1997, 9) mukaan sosialisointia voidaan laajimmassa merkityksessään nähdä sisältävän kaikki ne monet prosessit, joiden seurauksena lapsesta tulee yhteiskuntansa täysvaltainen, ”toimintakykyinen subjekti”. Näin ollen kasvatusta olisi siis sosialisointia se osa, jossa näitä prosesseja toteuttavat erilaiset kasvatusinstituutiot, kuten koulujärjestelmä ja perhe. Kasvatuksen voidaan myös ajatella koostuvan sosialisointia tietoisesti ja orientoituneesti toteutetuista prosesseista. (Siljander 1999, 10.)

Sekä sosialisointia että kasvatusta toteutetaan perheissä. Perhe on perusta, jolta lapset ja nuoret osallistuvat kulttuurinsa mukaisesti muihin elinpiireihin, esimerkiksi kouluun ja harrastuksiin. Näiden vuorovaikutusten ja vaikutteiden keskellä yksilö kehittyy yhteisönsä jäseneksi. (Alitolppa-Niitamo 2010, 47-48.) Kulttuuriset arvot, normit ja roolit ilmenevät hyvin selkeästi lastenkasvatuksessa ja perheenjäsenten välisissä suhteissa ja lisäksi niiden sisäistäminen tapahtuu hyvin pitkälti tiedostamatta, mallioppimisen kautta. (Alitolppa-Niitamo 2005, 45.)

4.2 Vanhemmuus

Vanhemmuuden perustaksi voidaan määritellä välitön auttamisvastuu. Viimeistään silloin, kun lapsi syntyy, lankeaa vanhemmille välittömästi tämän yksinään täysin avuttoman lapsensa hyvinvoinnista. Tämä vastuu on olemukseltaan ontinen ja olemassa riippumatta esimerkiksi tunteista tai järkipäisistä syistä sekä huolimatta siitä, jos vanhemmat eivät vastuutaan tiedostaisi tai heillä ei olisi kykyjä tai voimia kiintymykseen ja läheisyyden luomiseen lapsiinsa. Tätä ontista vastuuta voidaan kuvata myös termillä ”maanalainen dialogisuus”, joka tarkoittaa kasvattajan vastuullista läsnäoloa myös silloin, kun hän ei tietoisesti ajattele vastuutaan ja kasvatustehtäväänsä. Tämä vastuu lapsen ja vanhemman suhteen perusteista tärkein. (Värri 2000, 103-105.)

Vanhemmuuden vastuita voidaan hahmottaa olevan kolme: elämän ehtojen turvaaminen, maailmaan orientoiminen ja olemisen mysteeriiin vastaaminen. Elämän ehtojen turvaaminen tarkoittaa erityisesti perustavan tason huolehtimista lapsesta vanhemman toimesta. Näitä perushoitoon kuuluvia asioita ovat esimerkiksi riittävät ravinto ja lepo. Kun lapsi kasvaa vanhemmaksi, hänen välitön avuntarpeensa vähenee, ja elämän ehtojen turvaaminen muuttuu yhä enemmän lapsen kehitysedel-

lytysten ja toimintamahdollisuuksien turvaamiseksi. Tämä on samalla myös maailmaan orientoimista. Lapsen odotetaan itsenäistyvän ja kykenevän itsenäiseen elämään perheen ulkopuolisessa todellisuudessa, joten lapsen tulee oppia myös noudattamaan tiettyjä kulloinkin vallitsevia yhteiskunnan sääntöjä ja normeja. Vanhemman vastuussa maailmaan orientoimisessa on siis jonkinlainen sisäänrakennettu ristiriita, kun vanhemman tulee ohjata lasta toisaalta itsenäiseksi yksilöksi, mutta myös yhteiskunnan jäseneksi. Olemisen mysteeriiin vastaamista tarvitaan vanhemmuudessa, sillä elämän ehtojen turvaaminen ja maailmaan orientoiminen eivät vielä riitä vastaamaan ihmisen itseksi tulemisen haasteeseen. Ihminen alkaa pohtia olemisen mysteeriiä usein jo pienenä lapsena ja vanhemmilta saatujen vastausten perusteella lapsi onnistuu kasvamaan kohti itseyyttä ja ”varsinaistumista”. (Värri 2000, 108-109, 112 & 137.)

Vanhempana olemisen malli saadaan pohjimmitaan omilta vanhemmilta mallioppimisen kautta. Ne roolit, jotka ovat vaikuttaneet meihin lapsena, ovat vahvemmin mukana omassa vanhemmuudessamme kuin mikään kirjoista luettu. (Novitsky 2005, 81.) Karjalainen ja Siljander (1999, 70-73) ovat pohtineet kasvattamisen teoriaa ja käytäntöä. Usein kasvatuskäytännöistä puhutaan kuin täysin kaikesta teoreettisesta, tutkitusta tiedosta irrallaan olevia oikeassa elävässä elämässä testatuina tapoina. Esimerkiksi vanhemmilta ”perityt” kasvatustavat voidaan nähdä tällaisina. Todellisuudessa vaikka nuorempi sukupolvi kehittäisikin omaa näkemystään kasvatuksesta omilta vanhemmiltaan saadun mallin mukaisesti, tekee kasvattaja kuitenkin aina omaa tulkintaansa. Tulkinnan määrää ei ole voitu luotettavasti tutkia, mutta toisaalta se mahdollistaa muutoksen ja kehityksen kasvatustraditioissa. Näin ollen maahanmuuttajavanhemmat ovat haastavassa tilanteessa, kun he kasvattavat lapsiaan omassa kotimaassaan ainakin jossain määrin itse saamansa vanhemman mallin mukaan, mutta uudessa asuinmaassa vanhemmuus saatetaankin nähdä täysin erilaisena.

Vanhemmuus ei siis ole muusta yhteiskunnasta eristäytynyttä (Värri 2000, 105). Vanhemmat ammentavat kasvatuksessaan siitä kulttuurista ja arvoista, jotka he ovat itse sosialisoinnin myötä omaksuneet. Ihmiset ja ihmisten näkemykset ja käsitykset kuitenkin muuttuvat jatkuvasti ja esimerkiksi maahanmuuton seurauksena omat näkemykset täytyy sovittaa uuden asuinmaan kulttuurissa ilmeneviin. Maahanmuuttajavanhemmalla on myös niin sanottu kulttuurinkantajan rooli, eli on hänen vastuullaan säilyttää ja siirtää oman kotimaansa perinteitä lapsilleen. Tutkimuksissa maahanmuuttajavanhemmat ovatkin kertoneet, että arki on usein tasapainottelua uuden ja vanhan kotimaan tapojen välillä. (Novitsky 2005, 77-78.)

Yhteistä kaikille vanhemmille on se, että vanhemmat toivovat lapsilleen parasta mahdollista tulevaisuutta. Se, millainen tämä tulevaisuus on ja, miten siihen kasvatetaan, sen sijaan vaihtelee muun muassa kulttuuriperinteiden mukaan. (Novitsky 2005, 81.) Eri kulttuuripiireissä on kuitenkin yhteinen näkemys esimerkiksi siitä, että lapsen suotuisan kehityksen edellytyksenä on laadukas

hoiva, joka muodostuu lapsen fyysisestä hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtivasta ympäristöstä sekä vanhemman herkkyydestä reagoida lapsen tarpeisiin. Myös turvallisuuden tunne on olennainen. (Silvén, M. & Kouvo, A. 2008, 98.) Mahdollisia eroja eri taustoista tulevien ihmisten lastenkasvatuksessa on tutkittu esimerkiksi tarkastelemalla eroja vanhempien arvoissa ja lasten ja vanhempien välisissä suhteissa. Eroja on havaittu esimerkiksi vanhempien antaman tuen ja kontrollin määrässä, sekä siinä millä tavoin vanhemmat rohkaisevat lapsia itsenäisyyteen. (Alitolppa-Niitamo 2010, 48.)

4.3 Kasvatus ja ympäristö

Ihminen kasvaa tietyssä ympäristössä ja tästä kasvu-ympäristöstä muodostuu hänelle ”luonnollinen”. Kaikki erilainen on automaattisesti vierasta. Muunlaista ympäristöä on vaikea kuvitella luonnolliseksi, sillä siitä ei ole henkilökohtaista kokemusta ja pitkänkin ajan jälkeen ihminen saattaa kaivata kasvu-ympäristöään ja kaikkea tuttua. Vierauden tunne on vieraassa ympäristössä ihmisessä mahdollisesti hyvin syvällä ja se läpäisee kaiken: kielen, kokemukset, tekemisen ja ihmissuhteet. (Kaikkonen 2004, 20-21.) Ympäristöön liittyy olennaisena osana siis myös kulttuuri, voitaisiinkin puhua myös yksinomaan kulttuuri-ympäristöstä.

Lapsen käytökseen vaikuttaa väistämättä kasvu-ympäristö ja vanhempien on sopeuduttava tähän muutokseen. Esimerkiksi Novitskyn haastatteleman maahanmuuttajaisän 3-vuotias poika käyttäytyi Suomessa hyvin uhmakkaasti, vaikkei se vanhempien kotimaassa olisi tullut kuuloonkaan. Poika oli kuitenkin päiväkodissa jo hyvin nopeasti omaksunut päiväkotitovereiltaan erilaisia, Suomessa yleisiä ja hyväksytyjä käyttäytymistapoja ja isän oli lopulta vain mukauduttava tähän. (2005, 74.) Vanhemmat voivat siis joutua muuttamaan omilta vanhemmiltaan opittuja kasvatuskäytäntöjä uuden maan käytäntöjen mukaisiksi, eikä se välttämättä ole lainkaan helppoa. Olin itse mukana erään vastaanottokeskuksessa toiminnassa, jossa vanhemmille järjestettiin ”Kasvatuskahvilaa”, jossa tarkoituksena oli keskustella vanhempien kanssa yhdessä lasten kasvatukseen liittyvistä asioista, esimerkiksi siitä, ettei Suomessa lain mukaan lapsia saa fyysisesti kurittaa. Joidenkin vanhempien oli hyvin vaikea ymmärtää tätä, ja fyysisen kurittamisen tilalle kaivattiin jotain muuta keinoa saada lapset tottelemaan. Vastaanottokeskuksen luonnottomassa elinpiirissä ei varmasti ole helppoa alkaa tehdä tällaisia muutoksia omiin kasvatuskäytäntöihin, mutta keskustelun avulla asiaa saatiin ainakin alulle.

Maahanmuuttajavanhemmat voivat kokea vierauden kokemuksia Suomessa, vaikka heidän lapsilleen se on luonnollinen ympäristö eli ympäristö, jossa he ovat kasvaneet. Tästä syystä maahanmuuttajavanhemmille yhteiskuntaan mukaan pääseminen ja esimerkiksi uuden kielen oppiminen

ovat tärkeitä taitoja erityisesti vanhemmuuden kannalta. Varsinkin jos lapset syntyvät Suomessa, omaksuvat he jo päiväkodissa ja koulussa suomalaisia kulttuurisia tapoja aivan eri tavalla kuin vanhempansa. (Alitolppa-Niitamo 2005, 46.) Kun lapset oppivat uuden kotimaan kielen nopeammin kuin vanhemmat ja ymmärtävät uutta yhteiskuntaa paremmin, voivat roolit perheessä kääntyä ylösalaisin. Lapset ja nuoret ovatkin ohjaavassa roolissa perheessä. (Moallin 2005, 103.) Lapset kuitenkin tarvitsevat vanhempiensa ohjausta, oli asuinympäristö sitten mikä tahansa. Jos vanhemmilla on ongelmia kotoutumisessa, ne voivat heijastua myös lapsiin. (Alitolppa-Niitamo 2005, 46.)

5 TUTKIMUKSEN METODOLOGIA

5.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää maahanmuuttajavanhempien kokemuksia lasten kasvattamisesta Suomessa. Minua kiinnosti, vaikuttaako se, että vanhemmat ovat itse kasvaneet eri maassa ja mahdollisesti erilaisessa ympäristössä, heidän kokemuksiinsa lasten kasvattamisesta Suomessa. Tutkimukseni tutkimuskysymykset olivat:

1. Minkälaisia kokemuksia maahanmuuttajavanhemmilla on lasten kasvattamisesta Suomessa?
2. Miten kasvatuksessa näkyy se, että vanhemmat ovat itse kasvaneet jossain toisessa maassa ja miten he kokevat tämän itse?

5.2 Laadullinen tutkimus

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoitus on kokonaisvaltaisen ymmärryksen lisääminen jostain aiheesta. Tutkimuskohteita tarkastellaan kokonaisvaltaisesti ja moninaisesti. (Hirsjärvi ym. 2013, 161.) Tämän tutkielman aiheen vuoksi laadullinen menetelmä oli luonnollinen valinta, sillä halusin tarkastella suhteellisen pientä aineistoa tarkasti. Laadullisen tutkimuksen tunnusmerkkejä on esimerkiksi hypoteesittomuus, mikä toteutui tässäkin tutkielmassa.

Kvalitatiivinen tutkimus teki lopullisen läpimurtonsa suomalaisessa kasvatustieteessä 1980-luvun lopulla ja aikanaan tämä voitiin nähdä vastavetona aiemmalle kvantitatiivisten menetelmien dominoinnille. (Syrjäläinen, Eronen & Värri 2007, 7.) Esimerkiksi Alasuutarin (1999, 32) mukaan useissa tieteissä tehty tiukka jaottelu kvalitatiiviseen ja kvantitatiiviseen tutkimukseen ei kuitenkaan oikeastaan ole tarkoituksenomaista, sillä usein tutkimuksissa tosiasiaa yhdistetään näitä molempia tutkimuksen tekemisen ideaalimalleja. Puhtaan laadullisen tutkimuksen ydin löytyykin analyysivaiheesta, jossa toisin kuin tilastollisuuteen vahvasti nojaavassa kvantitatiivisessä analyysissä, aineistosta nousevia havaintoja ei vielä pidetä tuloksina sinänsä, vaan ainoastaan johtolankoina tutkimuskysymyksen eli arvoituksen ratkaisemisessa. (Alasuutari 1999, 33.) Kuitenkin Metsämuuronen (2001, 14) huomauttaa, että tutkimuksen tekijän kannalta on viisainta valita jompikumpi metodologia ainakin ”päämetodologiaksi”, sillä kahden otteen välillä on huomattavan paljon eroja.

Kvalitatiivinen tutkimus on usein saanut osakseen kritiikkiä ”epätieteellisyydestä”, varsinkin jos sitä verrataan luonnontieteissä suosittuun kvantitatiiviseen tutkimusotteeseen. Kriitikoiden mukaan kvalitatiivinen analyysi nojaa liiaksi tutkijoiden omiin tulkintoihin aineistosta, eikä siksi ole validia (Salter 1993, 47.) Eskola ja Suoranta (1998, 21-22) kuitenkin kumoavat tämän väitteen sillä, että laajentavat sen koskemaan yhtä lailla myös kvantitatiivista analyysiä. Kummassakin tutkimusotteessa käytetään omanlaisiaan strategioita ja konventioita, joita nimitetään tieteeksi. Samoin on subjektiivisuuden laita, sillä myös kvantitatiivisen tutkimuksen kyselylomakkeet on muodostettu joidenkin tutkijoiden ennakkokäsitysten mukaan, joten sekään ei ole koskaan täysin objektiivista (Eskola & Suoranta 1998, 22).

5.3 *Fenomenologia*

Koska olin kiinnostunut maahanmuuttajavanhempien kokemuksista, nojasi tutkimukseni vahvasti fenomenologiaan niin tieteenfilosofiana kuin tutkimusstrategianakin. Fenomenologiassa korostetaan tutkittavien ihmisten kokemuksia ja ymmärrystä tutkimusaiheesta pyritään muodostamaan nimenomaan kokemusten tulkinnan kautta. Toisaalta fenomenologisessa tutkimuksessa voidaan pyrkiä tuottamaan uutta tietoa tutkijan omien tutkimusprosessin aikana kehittyvien kokemusten kautta. Toisaalta taas tutkimustietoa voidaan kerätä muiden ihmisten kokemuksiin pohjautuen. (Varto 1992, 86.) Tässä tutkimuksessa käytettiin näistä jälkimmäistä painotusta. Tutkijan on fenomenologisessa tutkimuksessa joka tapauksessa ensiarvoisen tärkeää olla mahdollisimman avoin tutkimusaiheelleen ja vailla ennako-oletuksia ja -käsityksiä tutkimuskohteestaan. (Varto 1992, 87.)

5.3.1 Fenomenologian taustaa

Kasvatustieteellisessä tutkimuksessa fenomenologian käyttö on viime vuosina yleistynyt. (Esim. Luutonen 1997; ja Uljens & Bengtsson 2003.) 1970-luvulla tapahtuneen konstruktivistisen käänteen myötä yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa yleistyi ajatus, että kieltä, esimerkiksi haastatteluaineistoa tai lehtikirjoituksia tutkimalla, voitaisiin saada tietoa myös kielen ulkopuolisesta todellisuudesta. Kieli nimittäin rakentaa jokaisessa vuorovaikutustilanteessa todellisuuden aina uudelleen. (Perttula 1995, 56-57.)

Fenomenologian juuret tieteenfilosofisena suuntauksena juontavat 1700-luvulle saakka, jolloin saksalainen luonnontieteilijä ja filosofi Johann Heinrich Lambert otti termin käyttöön. Sanana fenomenologia on peräisin kreikasta, sanoista fainomenon, ”ilmenevä, ilmiö” ja logos ”järki, oppi”,

eli se tarkoittaa kirjaimellisesti oppia ilmenevästä. (Backman & Himanka 2014.) Varsinaisesti fenomenologisen filosofian katsotaan syntyneen Edmund Husserlin näkemysten perusteella 1900-luvun alussa (Titchen & Hobson 2005, 123). Fenomenologian alkutaipaleella sitä kuvattiin vastalauseena erilaisille "sanojen analyysille", sillä se palautti huomion ilmiöihin itseensä (Backman, J & Himanka, J. 2014). Tämä ajattelutapa on aina ollut itselleni ominaisinta tutkimuksen tekemisessä, sillä haluan ehdottomasti tutkia asioita itsessään, enkä näkemyksiä ja mielipiteitä niistä.

Fenomenologia oli vaihtoehtoinen ajattelutapa 1800-luvun tieteen empirismille, jossa tietoa saadaan havainnoimalla (Solomon & Higgings 2010, 151). Fenomenologiassa yhdytään kuitenkin empirismin oletukseen siitä, että tietoa todellisuudesta saadaan havainnoimalla, mutta havainnoinnin kohteena eivät olekaan itse ilmiöt vaan ihmiset ja heidän kokemuksensa ilmiöistä. Aitoa tietoa on Husserlin mukaan jokaisen ihmisen esiteoreettinen kokemus maailmasta. Tämä tarkoittaa sitä, että kokemuksia tutkimalla saadaan todellisuudesta kerättyä mahdollisimman objektiivista tietoa. (Judén-Tupakka 2007, 62-63.)

5.3.2 Fenomenologian piirteitä

Fenomenologiasta on olemassa useita koulukuntia, joista osa painottaa tiukemmin vain fyysisiä kokemuksia ja aistihavaintoja, kun taas osa laskee mukaan myös muulla tavalla kokemisen. Kaikkia koulukuntia yhdistää näkemys siitä, että yksilön kokemuksia voidaan parhaiten tutkia fenomenologisen tutkimusstrategian avulla, mutta kaikki eivät ole samaa mieltä Husserlin näkemyksestä, että yksittäisten ihmisten kokemuksia tutkimalla saataisiin tietoa myös maailmasta itsestään, eli yksilön kokemuksen ulkopuolisesta todellisuudesta. (Titchen & Hobson 2005, 124.) Tässä tutkimuksessa ei varsinaisesti oltu kiinnostuneita maahanmuuttajavanhempien kokemusten ulkopuolisesta todellisuudesta, vaan heidän kokemuksistaan sinänsä.

Tutkijan on tärkeää irtautua esioletuksistaan fenomenologisessa tutkimuksessa. Irtautuminen tapahtuu nämä oletukset tiedostamalla ja se on ensimmäinen askel hermeneuttisessa kehässä. (Husserl 1995; Hankamäki 2003, 246.) Hermeneutiikka, jonka keskeinen sisältö on merkityksien etsiminen, edelsi fenomenologista filosofiaa ja on vaikuttanut siihen paljon. Hermeneutiikassa ymmärrystä eli tulkintaa luodaan esiymmärryksen perustalle, eli tulkinta ei koskaan synny tyhjiössä vaan aiemmat tiedot esimerkiksi tutkimusaiheesta vaikuttavat aina siihen, kuinka aineistoa tulkitaan. (Juntunen & Mehtonen 1982, 115-117.) Fenomenologiseen filosofiaan perustuva tutkimus voi edetä hermeneuttisesti kehämäisesti, joka jakautuu fenomenologisiin askelmiin. Tavoitteena tässä etenemisessä on, että ymmärrys tutkimusaiheesta syntyy vaiheittain ja näitä vaiheita voidaan myös tarkastella. (Husserl 1995, 97-105.)

5.3.3 Fenomenologisen tutkimuksen vaiheet

Tutkijat ovat esittäneet erilaisia tulkintoja fenomenologian askelista. Kaikkien esitysten taustalla on kuitenkin tulkinta Husserlin ajatuksista. Tässä tutkimuksessa hyödynsin löyhästi Michael Crotty (1996) muotoilemia askeleita, jotka johtavat tutkittavan ilmiön kuvaamiseen, sillä se oli tässä tutkimuksessa tarkoituksena. Crotty:n menetelmää on kritisoitu siitä, ettei siinä yritetä tavoittaa tutkittavasta kohteesta syvämerkityksiä, vaan tyydytään kuvauksena syventyneeseen määrittämiseen. (Judén-Tupakka 2007, 68.) Tämä on mielestäni kuitenkin riittävä tulos pro gradu –tutkielmalleni, sillä halusin kuvata maahanmuuttajavanhempien kokemuksia lasten kasvattamisesta, eli antaa näille vanhemmille äänen ja mahdollisuuden tuoda kokemuksiaan esille. Näiden kokemusten syvällisempi tulkinta laajemmassa kontekstissa on sitten mahdollisesti jatkotutkimusten aihe.

Crotty:n mukaan fenomenologisen tutkimuksen ensimmäinen askel on kuvata ilmiö yksityiskohtaisesti. Tutkielmassani tämä ensimmäinen vaihe oli tutkimusaiheeni käsitteisiin eli maahanmuuttajuuteen, kulttuuriin ja kasvatukseen perehtyminen. Samalla reflektoin myös omia ajatuksia aiheestani ja olin jatkuvasti avoimena uudelle tiedolle. Crotty (1996, 159) kuvaa tätä vaihetta itsensä avaamiseksi ja antautumiseksi sille, että tutkittava asia saattaa mennä yli ymmärryksemme. Tutkielman tekemisen alkuvaiheessa koin todella tällaisia tunteita, sillä pohdin jatkuvasti, miten oikein voin tutkia ilmiötä, josta minulla ei voi olla omakohtaista kokemusta. Fenomenologiassa vältetään teoreettisia malleja ja menetelmiä, mutta jossain määrin ilmiöön on kuitenkin perehdyttävä, sillä se voi auttaa tiedostamaan ennako-oletuksia ilmiöstä. (Varto 1992, 86.) Näin juuri kävinkin, kun perehdyin aiheeseeni keskeisimpien käsitteiden kautta.

Toinen vaihe on huomioida ilmiö ilmiönä itsenään. Tässä vaiheessa siis syvennytään tutkielman aiheeseen, maahanmuuttajavanhempien kasvatuskokemuksiin, eli kerätään aineisto. Keräsin aineistoa sekä kirjoituksin että haastatteluin ja näissä huomion tutkimani ilmiön itsessään. Crotty (1996, 159) mukaan toisessa vaiheessa tutkijan on pakko avautua ilmiölle itselleen kokemuksen kautta, eli kohdattava ilmiö sinänsä, esimerkiksi juuri haastatteleamalla informanteja. Tässä toisessa vaiheessa todellisuus rakentuu vahvasti kielen kautta, joko tekstimuotoisten kirjoitusten tai haastatteluissa puhutun kielen kautta (Varto 1998, 56-57.)

Kolmas vaihe on kuvata se, mitä ollaan saatu selville. Tämä tarkoittaa tutkielman tuloksia ja niiden kuvaamista. Kolmannella askelmalla ensimmäinen tietoteoreettinen reflektio on siis jo suoritettu (Husserl 1995, 100). Crotty muistuttaa, että tätä tutkimuksessa hankittua tietoa, joka pohjaa kokemuksiin, on vaikeaa kuvata täydellisesti ja uskollisesti. Siksi kolmannelta neljännelle askelelle siirryttäessä on tärkeää kysyä itseltämme, mistä kuvaamamme on peräisin. Neljäs askel on siis var-

mistaa tehty ilmiön kuvaus ja tarkastella sen todenperäisyyttä. Myös kriittinen tutkimuksen tarkastelu kokonaisuudessaan kuuluu neljännelle askelmalle. Tässä tarkastelussa voi myös nousta esille uutta tietoa teoriasta. Olennaista tarkastelussa on se, että tieto on todella peräisin kokemuksesta. (Crotty 1996, 158-159.) Tässä vaiheessa palataan alun teoriaosuuteen ja verrataan sitä aineistosta esille nousseeseen eli tarkastetaan alussa kuvatus ilmiön ja sen aineiston keruussa selvinneen olemuksen välinen fenomenologinen kuvaus. (Judén-Tupakka 2007, 78).

Viides askel on ilmiön todellisen olemuksen määrittäminen. Se tarkoittaa oman tutkimukseni kohdalla tutkimuksen johtopäätöksiä ja laajempaa pohdintaa tulosten perusteella. Crotty (1996, 159) kuvauksen mukaan viidennessä vaiheessa esitellään ne elementit, jotka tekevät ilmiöstä sen mikä se on. Tavoitteena on siis selvittää, onko tutkimuksessa kuvattu tutkittavan ilmiön oleellinen olemus eli vastaavatko ilmiö ja sen olemus toisiaan (Crotty 1996, 168). Tätä Crotty:n näkemystä fenomenologisesta tutkimuksesta on kritisoitu yksinkertaistamisesta, sillä esimerkiksi Husserl (1995, 96) painottaa, että ilmiöihin on paneuduttava redusoidussa eli sulkeistetussa mielessä. Judén-Tupakka (2007, 81) kuitenkin toteaa, että fenomenologisen analyysin päättäminen tälle viidennelle askeleelle voi olla riittävä päätös, riippuen tutkimustehtävästä. Kuten aiemmin totesin, tässä tutkimuksessa se on. Tutkimuksen tarjoama teoreettinen ymmärrys rikastuu kuitenkin esimerkiksi käyttämäni kahden aineistonkeruumenetelmän ansiosta, sekä pyrin keskusteluttamaan saamiani tuloksia aiemman tutkimuksen kanssa laajasti.

5.3.4 Fenomenologia tässä tutkimuksessa

Fenomenologisessa tutkimuksessa yksi keskeisimmistä asioista on sulkeistaminen eli esioletuksista vapautuminen. Tutkijan tulee vapautua ennako-oletuksista ja ennakkokäsityksistään tutkittavasta aiheesta, sillä ne eivät saisi vaikuttaa tutkittavaan aineistoon. Aineiston tulisi itse puhua puolestaan, eli esimerkiksi haastattelutilanteessa tutkija voi aidosti keskittyä vastaajien kokemuksiin omansa sijasta. (Crotty 1996, 19-20.) Tämä on samalla fenomenologisen menetelmän soveltamisen vaikein osuus. Harvoin tutkija kykenee olemaan 'tabula rasa', eikä se ehkä ole tarkoituksenmukaistakaan, sillä tutkimuksella on kuitenkin tarkoitus osallistua tieteelliseen keskusteluun. (Judén-Tupakka 2007, 84.)

Fenomenologinen tutkimusote sopii hyvin tähän tutkimukseen, sillä siinä tavoitellaan aidosti toisten ihmisten kokemusmaailman ymmärtämistä ja oman poissulkemista. Kuten aiemmin todettu, minulla ei voi olla tutkimusaiheestani omakohtaista kokemusta, joten siksi en ole kokenut ennako-oletusten ja -käsitysten poisraajamista mitenkään mahdollisena tehtävänä. Varmasti tällaisessa tutkimusaiheessa se on kaikkein helpointa.

5.4 Tapaustutkimus

Tämä tutkimus sisältää myös piirteitä tapaustutkimuksesta. Jokaisen haastatellun ja kokemuksistaan kirjoittaneen maahanmuuttajavanhemman tarina on oma tapauksensa ja siis yksilöllinen arvoiltaan ja lähtökohdiltaan sekä kokemuksena. Tapaustutkimuksessa nämä erilaiset kokemukset saadaan hyvin esille. Tapaustutkimus voidaan määritellä yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa sisältäväksi tutkimukseksi, jossa tutkimuskohde on yksittäinen tapaus tai pieni joukko tapauksia, jotka ovat kuitenkin suhteessa toisiinsa. (Hirsjärvi ym. 2013, 134.)

Laadullinen tapaustutkimus on kuvailevaa tutkimusta, jossa tutkittavalle ilmiölle pyritään myös antamaan selityksiä. Tapaustutkimuksessa on yleistä, että aineistoa kerätään monin eri tavoin ja tässä tutkimuksessa aineistoa kerättiin sekä kirjoituksilla että haastattelulla. (Hirsjärvi ym. 2013, 135.) Tapaustutkimus sopii erityisen hyvin käytettäväksi silloin, jos kiinnostuksen kohteena ovat samankaltaisissa tapahtumissa tai tilanteissa olleiden yksittäisten henkilöiden kokemukset (Syrjälä ym. 1994, 12). Tapaustutkimuksessa tutkimushenkilöiden äänen tulee kuulua, maahanmuuttajavanhempien lasten kasvattamiseen liittyvät ainutlaatuiset kokemukset ja tunteet tulevat hyvin esiin tapaustutkimuksen keinoin.

Tapaustutkimuksen tarkoituksena ei ole tuottaa laajaa yleistettävää tietoa, mutta se ei silti tee siitä yhtään merkityksettömämpää. Kun samankaltaisia tapaustutkimuksia on esimerkiksi tehty useampia, on hyvinkin mahdollista, että tutkittavasta ilmiöstä on saatu paljon uutta tietoa, jota voidaan myös yleistää. (Varto 1992, 81.)

6 TUTKIMUKSEN AINEISTO

6.1 Aineiston hankinta

Koska tutkimukseni kohteena olivat maahanmuuttajavanhempien kokemukset, oli haastattelu selkeää ensisijainen aineiston hankkimisen tapa. Minulla itselläni ei voi olla minkäänlaista omakohtaista kokemusta liittyen tutkimusaiheeseen, joten haastattelukysymysten muodostaminen suoraan oli hyvin hankalaa. Yksi olennaisimmista asioista tässä tutkimuksessa oli alusta alkaen se, että tutkimukseen osallistuvilla maahanmuuttajavanhemmilla olisi mahdollisuus kertoa kokemuksistaan ja ajatuksistaan kasvatuksesta mahdollisimman vapaasti, monipuolipuolisesti ja laajasti. Näin ollen päädyin kaksivaiheiseen aineiston hankinnan tapaan ja keräsin aineistoa sekä kirjoitettuina teksteinä että haastatteluissa. Alun perin suunnitelmana oli, että kerään ensin muutaman kirjoituksen, joiden pohjalta muodostan haastattelurungon. Ensimmäiset tavoittamani tutkimukseen osallistujat halusivat kuitenkin itse mieluummin osallistua haastatteluun kuin kirjoittaa kokemuksistaan, joten keräsin haastattelut ja kirjoitukset lopulta samaan aikaan.

Sain tutkimuksen suunnitteluvaiheessa avukseni erään toisen kasvatustieteen opiskelijan, joka on itse maahanmuuttajataustainen ja halusi myös osallistua tutkimukseen. Hän kirjoitti ensin hyvin vapaasti omista kokemuksistaan ja tämän kirjoituksen pohjalta muodostin haastattelurungon. Haastattelin häntä ensimmäisenä ja samalla tavallaan testasin myös haastattelurungon toimivuutta. Tällaisen tutkimusavustajan löytäminen oli todella onnekasta tutkimuksen tekemisen kannalta. Se kasvatti itseluottamustani tutkijana huomattavan paljon, mikä oli tärkeää esimerkiksi haastatteluja tehdessä. Kun ensimmäinen haastattelu sujui hyvin ja kysymykset olivat avustajani mielestä oikein onnistuneita, oli helpompaa lähteä haastattelemaan myös muita vanhempia.

Sekä kertomusten ohjeistusta, että haastattelukysymyksiä muodostaessani pohdin paljon sitä, mitä ja millaisia käsitteitä käytän. Esimerkiksi käsitettä 'kotimaa' päätin olla käyttämättä lainkaan, sillä tunne kotimaasta on niin subjektiivinen, etten halunnut sitä tutkijana ja ulkopuolisena informanttieni puolesta määritellä. Sen sijaan käytin järjestelmällisesti käsitettä 'synnyinmaa', joka kertoo vain sen, missä maassa ihminen on syntynyt, eikä siihen liitetä subjektiivista tunnetta esimerkiksi

kansalaisuudesta tai kansallisuudesta. Englanninkielisiä haastattelukysymyksiä muodostaessani käsitteen 'birth country' tuntui kuitenkin teennäiseltä, enkä löytänyt sen käytöstä akateemisia esimerkkejä. Usein vastaavassa merkityksessä käytetään käsitettä 'place of birth', joka ei kuitenkaan ollut sopiva käsite käytettäväksi tässä yhteydessä, koska tutkimuksen aihe liittyi selkeästi valtioihin ja niiden välillä muuttamiseen. Lopulta käytin termiä 'previous homecountry', vaikka se ei ihanteellinen ollutkaan. Yksi englanninkielisistä informanteistani tarttuikin tähän koti-etuliitteen käyttämiseen, joten tässä tutkimuksessa tuli todistettua myös se, että käyttämämme kielivalinnat todella vaikuttavat siihen, millaista todellisuutta luomme.

Pohdin myös kulttuurin käsitteen monitulkintaisuutta. Kulttuuria harvemmin enää nykyisin ymmärretään vain 'korkeakulttuuriksi', mutta oli kuitenkin mahdollista, että osa informanteistani ymmärtäisi käsitteen juuri niin. Muodostamalla kysymyksiä jokapäiväisistä tavoista, kuten ruuasta ja juhlista, pyrin pääsemään käsiksi vanhempien kokemuksiin ja käsityksiin kulttuurista sen laajimmassa merkityksessä. Mietin pitkään, olisiko minun pitänyt liittää kertomuksen ohjeistuksiin ja kertoa haastattelujen alussa jonkinlainen määrittely kulttuurista, mutta totesin, että se voisi tuntua informanteistani jonkinlaiselta valistamiselta ja lisäksi se veisi pohjaa pyrkimyksestäni saada esille vanhempien omia kokemuksia ja näkemyksiä.

6.1.1 Informantit

Kriteereinä tutkimukseeni osallistujille pidin riittävää suomen tai englannin taitoa, sitä että tutkittavalla on vähintään yksi lapsi ja että hän on muuttanut Suomeen jostain toisesta maasta aikaisintaan teini-ikäisenä, eli niin, että suurin osa omista lapsuusajan kokemuksista on muualta kuin Suomesta. Lisäksi rajasin pois Suomessa vain suhteellisen vähän aikaa olleet maahanmuuttajat, kuten turvapaikanhakijat, sillä kovin lyhyessä ajassa ei välttämättä ole vielä ehtinyt kertyä tämän tutkimuksen aiheena olevia kokemuksia. Lisäksi turvapaikanhakijoiden kokemukset oletettavasti eroaisivat hyvin paljon toisten maahanmuuttajien kokemuksista, sillä vastaanottokeskus asuinympäristönä ei ole verrannollinen tavalliseen kotiin.

Kontaktoin tutkittavia tuttavieni kautta sekä ilmoitustauluilmoituksilla. Lähestyin heitä kaikkia ensin tutkimuskutsulla (ks. Liite1), jonka lähetin osalle mahdollisista tutkimukseen osallistujista englanniksi (ks. Liite2). Lopulta tutkimukseen osallistui seitsemän vanhempaa, joista yksi sekä kirjoitti kertomuksen, että osallistui haastatteluun. Tutkimuksen informantit on esitelty taulukossa 1. Kuten taulukosta näkee, muutama informantti ei kertonut ikäänsä, mutta lasten iästä voi melko

hyvin päätellä myös vanhempien iän. Informanteista taulukossa viimeisenä olevat F ja G olivat pariskunta, jotka olivat ennen Suomeen muuttoaan asuneet noin 20 vuotta muualla poissa synnyinmaistaan.

TAULUKKO 1. Tutkimuksen informantit

Sukupuoli	Ikä	Synnyinmaa	Suomeen muutto	Puoliso	Lapset	Koodi
nainen	34	Viro	1997	suomalainen	tyttö 5 vuotta ja tyttö 1 vuotta	A
nainen		Viro	2011	suomalainen	poika 2,5 vuotta	B
nainen		Venäjä	1996	suomalainen	tyttö 15 vuotta ja tyttö 14 vuotta	C
mies	48	Saksa	1996	suomalainen	tyttö 12 vuotta ja poika 10 vuotta	D
nainen		Filippiinit	2008	turkkilainen	tyttö 3 vuotta ja poika 1,5 vuotta	E
mies	56	Iso-Britannia	2013	venäläinen	tyttö 11 vuotta ja tyttö 7 vuotta	F
nainen	46	Venäjä	2013	isobritannialainen	tyttö 11 vuotta ja tyttö 7 vuotta	G

6.1.2 Kertomukset

Viisi maahanmuuttajavanhempaa kirjoitti omista kokemuksistaan lasten kasvattamisesta Suomessa. Neljä vanhempaa käytti pohjana muodostamaani ohjetta (ks. Liite3) ja he kirjoittivat suomeksi. Muodostin ohjeen opiskelutoverini testikirjoituksen pohjalta, jossa hän kirjoitti vain yksinkertaisesti aiheesta "Millaista on kasvattaa lapsia Suomessa, kun on itse kasvanut toisessa maassa?". Hänen kirjoituksensa perusteella pystyin muodostamaan ohjeistukseen apukysymyksiä ja muodostin lopullisen ohjeistuksen. Kirjoittajista kaikki olivat naisia ja heidän lähtömaansa olivat

Viro (2), Venäjä ja Filippiinit. Lisäksi Iso-Britanniasta kotoisin oleva isä vastasi kirjallisesti englanninkielisiin haastattelukysymyksiin (Liite5).

Kertomusten eli narratiivien avulla voidaan tutkia todellisuutta sen kautta, miten ihmiset sitä rakentavat vuorovaikutuksessa, kielen avulla (Kujala 2007, 13). Koska tutkimukseni kohteena olevat kokemukset ovat subjektiivisia, halusin kertomusten keräämisellä antaa tutkittavilleni aidosti mahdollisuuden määritellä näitä kokemuksia itse, ilman että minä määrittelen niitä ensin vajavaisten ennakkokäsitysteni perusteella esimerkiksi haastattelukysymyksiksi.

Kerronnallisessa tutkimusotteessa vilisee erilaisia termejä, joista kaikki tutkijat eivät ole yksimielisiä. Usein kerronnallisuudessa tavoitellaan myös juonellisuutta, sillä mikä tahansa kertomus ei ole tarina. (Kujala 2007, 25). Tässä tutkimuksessa en kuitenkaan tavoitellut juonellisuutta, vaan yksittäisten kokemusten kuvaus riitti. Nimitän keräämiäni tekstejä siis kertomuksiksi. Tällaisessa aineistonkeruumenetelmässä on toki pohdittava, kuinka todenmukaisena kokemus voidaan edes kielellisesti kuvata, sillä sehän on jo silloin kertaalleen tulkittu, kun elämys tulkitaan kokemukseksi (Kujala 2007, 26). Kertomus on aktiivinen ymmärtämisen muoto ja henkinen prosessi niin kerrottaessa tai kirjoittaessa sekä vastaanottaessa ja siksi se on aina myös tulkinta elämästä. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189.)

Kertomuksilla jäsennetään itseä ja maailmaa ja lisäksi luodaan mielikuvia ja merkityksiä. Erityisesti kerronnallisuutta tutkimuksessa on käytetty, kun on haluttu tutkia ihmisen elämäkerrallisia kokemuksia. (Ropo & Huttunen 2013, 9-10.) Ihminen myös havaitsee ja tulkitsee toiminnan erilaisina kertomuksina. (Hyvärinen 2010, 93.) Näistä syistä aineiston kerääminen kertomusten avulla sopi tähän tutkimukseen hyvin.

Alasuutarin (1999, 137) mukaan, vaikka kertomuksessa ei olisi selkeää juonta, kertoo kirjoittaja kuitenkin tekstissään jossain määrin tietyistä tavoiteltavista päämääristä ja esittelee, mitkä edesauttavat tuon päämäärän saavuttamista ja mitkä estävät. Hyvä tekstianalyysi hyödyntää pitkälti samoja työvaiheita kuin puhetta tutkiva diskurssianalyysi.

6.1.3 Haastattelut

Aluksi suunnittelin, että ainakin yksi haastattelutilaisuus olisi ryhmähaastattelu, jossa vanhemmat olisivat päässeet jakamaan kokemuksiaan ja luottamuksellinen ilmapiiri rohkaisisi puhumaan mahdollisesti myös vaikeista asioista. Lopulta luovuin tästä ajatuksesta, sillä haastateltavien kielitaidon taso ei ollut yhteneväinen ja kaikille sopivaa haastattelu-aikaa oli hankala sopia. Lisäksi ensimmäisen haastattelun jälkeen huomasin, että kokemukset lasten kasvattamisesta jollain tavalla vieraassa maassa ja etäällä entisen kotimaan kulttuuriympäristössä ovat hyvin henkilökohtaisia, eikä niistä

välttämättä halutakaan puhua kovin monen ihmisen kesken. Näistä syistä haastattelinkin vanhemmat yksitellen. Haastatelluista yksi oli mies ja kaksi naisia ja vanhemmat olivat muuttaneet Suomeen Virosta, Saksasta ja Venäjältä. Haastatteluista yhden tein suomeksi ja kaksi englanniksi.

Haastattelu on nykyisin yksi käytetyimmistä tiedonhankintamenetelmistä. Kun arkielämässä halutaan saada tietoa jostakin asiasta itsensä ulkopuolelta, on helppoa kysyä siitä. (Ruusu-vuori & Tiittula, 2005, 9.) Koska tutkielman tavoitteena oli tutkia maahanmuuttajavanhempien omia kokemuksia lasten kasvattamisesta Suomessa, oli haastattelu luonteva valinta aineistonkeruumenetelmäksi. Yksi haastattelun suurista eduista on siinä, että se on aineistonkeruumenetelmänä hyvin joustava ja haastattelutilanteessa voidaan tarvittaessa kysyä tarkentavia kysymyksiä mielenkiintoisista aiheista tai jättää kokonaan toinen aihe käsittelemättä, jos tarpeen. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 208–210.)

Haastattelu sopi tutkimukseni toiseksi aineistonkeruumenetelmäksi, sillä tutkimuksen kohteena ovat subjektit, maahanmuuttajavanhemmat, ja kysymyksiin vastaamalla, he saavat kertoa itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaamuotoisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 206.) Haastattelussa on kuitenkin myös etujensa lisäksi monia ongelmia. Menetelmänä se on työläs, sillä ensin täytyy löytää sopivat haastateltavat, sopia aikatauluista, järjestää itse haastattelu ja sen jälkeen vielä muuttaa puhemuodossa kerätty aineisto helpommin tulkittavaan muotoon eli tekstiksi, ennen kuin aineistoa pääsee analysoimaan. Haastatteluun tulee myös valmistautua hyvin ja tämä vaatii tutkijalta taitoa ja kokemusta. Lisäksi haastattelujen todenmukaisuutta vaikeuttaa ihmisten taipumus antaa sosiaalisesti hyväksytyjä vastauksia haastattelutilanteissa. (Hirsjärvi ym. 2009, 35.) Onkin tärkeää, että haastateltava voi todella luottaa tutkijaan ja uskaltaa kertoa kokemuksistaan mahdollisimman avoimesti ja rehellisesti. Myös tästä syystä päädyin keräämään ensin pohja-aineistoa kirjallisesti, jotta minulla olisi enemmän etukäteistietoa mahdollisista vastauksista haastatteluissa.

Haastatteluissa vaikuttaa aina hyvin vahvasti kieli. Vaikka haastattelutilanteessa olisi kaksi samaa äidinkieltä puhuvaa, rakentavat he kumpikin kielellään omaa todellisuuttaan ja antavat asioille eri merkityksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 49.) Koska tämän tutkimuksen haastatteluissa haastateltavat käyttivät jotain muuta kieltä kuin äidinkieltään, oli minun tutkijana oltava vielä tarkempi merkitysten suhteen. Osassa haastatteluista käytin myös itse englantia eli en äidinkieltäni, joten pyrin pitämään haastattelutilanteen hyvin rauhallisena ja kysyin tarkentavia kysymyksiä mahdollisimman paljon.

Maahanmuuttajien haastatteluissa on lisäksi huomioitava mahdolliset erot liittyen niin sanottuun kulttuuriin. Olen kasvanut Suomessa, kun taas haastateltavani jossain muissa maissa, joten kasvuympäristömme on ollut erilainen ja se voi vaikeuttaa toistemme ymmärtämistä. Anna Rastas kirjoittaa (2005) laajasti kulttuurin huomioimisesta haastattelutilanteessa. Aivan ensiarvoisen tärkeää

on varmistaa haastateltavien kielitaito, siis että he todella ymmärtävät, mitä kysytään ja osaavat myös vastata. Myös keskeisimmistä käsitteistä kannattaa haastattelun aluksi hieman keskustella, niin että tutkija ja tutkittava puhuvat myös niiden tasolla samaa kieltä. On myös esitetty, että tutkijan tulisi ennen haastattelua perehtyä mahdollisimman hyvin haastateltavan kulttuuriin, mutta tämä vaatimus sisältää oletuksen, että esimerkiksi kaikki samasta valtiosta kotoisin olevat ihmiset jakavat yhteisen kulttuurin, eikä se mielestäni ole oikea käsitys. Halusin siis antaa haastatteluissa mahdollisimman paljon tilaa haastateltavien omalle puheelle ja kannustaa heitä vain mahdollisilla lisäkysymyksillä kertomaan oman synnyinmaansa kulttuurinsa vaikutuksista. Tutkijan on tärkeää tunnustaa ja asemoida itsensä, sekä ymmärtää se, miten tuosta asemasta tulkitsee tutkittavia. (Rastas 2005, 82-85.)

Haastatteluni olivat puolistrukturoituja haastatteluja eli teemahaastatteluja (ks. Liite4 ja Liite5). Tässä haastattelutavassa haastattelukysymykset liittyvät kaikki tiettyyn teemaan, sillä haastatteluihin osallistuvat vain sellaiset, jotka ovat esimerkiksi kokeneet tietyn tilanteen. Kysymykset on voitu suunnitella etukäteen, mutta ne voidaan esittää eri haastateltaville eri järjestyksessä ja niiden sanamuotoa voidaan vaihdella. Haastatteluni sujuivat hyvin samalla kaavalla eli kysyin kaikilta haastateltaviltani samat kysymykset samassa järjestyksessä. Joiltakin kysyin myös tarkentavia kysymyksiä liittyen heidän edeltäviin vastauksiinsa, sillä haastateltavat luonnollisesti vastasivat kysymyksiin hieman eri tavoilla. Ominaista on siis se, että jotkin haastattelun lähtökohdat on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia. Teemahaastattelu sopi tutkimukseeni erityisen hyvin siksi, että se tuo tutkittavien äänet kuuluviin, kun haastattelu vapautuu liian tiukasta tutkijan näkökulmasta ja tilaa tulee haastateltavien omille tulkinnoille asioista. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 47-48.)

6.2 Aineiston analyysi

Tarkoituksenani ei ollut tehdä yleistämiskelpoista tutkimusta vaan hieman laajennettu tapaustutkimus. Hyödynsin analyysissäni Michael Crottyn muotoilemia fenomenologisen tutkimuksen askelmia ja käytin analyysitapana aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Koska tukeuduin tutkimuksessani fenomenologiaan, joka korostaa aineistolähtöisyyttä, oli tämä selkeä valinta analyysimenetelmäksi. Analyysitapa myös mielestäni sopi parhaiten tutkimusongelmaani, sillä näin sain mahdollisimman hyvin tutkimieni vanhempien omat henkilökohtaiset kokemukset esille siten, kuin he itse ne kuvasivat.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysissä pyritään muodostamaan aineistosta selkeä kokonaisuus ja sillä tavoin tuottamaan uutta tietoa tutkimuksen kohteesta (Eskola & Suoranta 1998, 138). Analyysin tarkoituksena on saada aineistosta irti jotakin, jota ei esimerkiksi haastattelujen suo-

rissa lainauksissa sellaisenaan ole läsnä (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 19). Kvalitatiivista aineistoa voi lähteä analysoimaan kahdella tavalla. Ensimmäinen vaihtoehto on niin sanotusti aineistolähtöinen tapa, eli analyysissä pitäydytään vahvasti aineistossa ja rakennetaan tulkintoja aineistosta käsin. Toinen vaihtoehto on teorialähtöinen tapa, jossa aineistoa pidetään teoreettisen ajattelun lähtökohdana, ja se toimii vain apuvälineenä tulkinnoille. (Eskola & Suoranta 1998, 146.)

Tässä tutkimuksessa analyysi tehtiin aineistolähtöisesti, mutta analyysi ei silti ole irrallaan teoriasta. Fenomenologinen tutkimus rakentuu hermeneuttisesti kehämäisesti, joten aiemmin ymmärretty ja opittu vaikuttaa aina uuden asian tulkintaan. (Juntunen & Mehtonen 1982, 117.) Vaikka fenomenologisessa tutkimuksessa on tärkeää olla mahdollisimman avoin ja ennakkokäsityksistä vapaa tutkimusta tehdessä, täytyy aineiston sisältö kuitenkin aina jossain määrin liittää osaksi laajempaa tieteellistä keskustelua. Kuten luvussa viisi kuvasin, hyödynnän tutkimuksessani Crottyn muotoilemia askelmia fenomenologiseen tutkimukseen ja kun Crottyn kolmannella askelmalla aineisto analysoidaan tulkiten vain sitä itseään, niin neljännellä askelmalla aineistosta tulkittuja tuloksia verrataan teoriapohjaan ja tarkastellaan kriittisesti (Judén-Tupakka 2007, 78). Myös Ruusuvuori ja muut kuvaavat, että vaikka tutkimuksessa hyödynnettäisiinkin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, on tutkimuksesta saadut tulokset myös syytä liittää tutkielman teoreettisiin näkökulmiin niin, että aineistosta löytyneet havainnot käyvät vuoropuhelua teorian kanssa. Onnistuneen analyysin jälkeen tutkittu ilmiö on asetettu uuteen valoon, joka tarjoaa tuoreen lähestymistavan aiheeseen. (2010, 29.)

Pelkkä aineiston jakaminen luokkiin ja alaluokkiin ei kuitenkaan ole vielä kovin syvällistä analyysiä. Analyyttisistä havainnoista, eli tässä tutkielmassa teemaluokista, tulee tehdä yhteenvetoa, ja näistä tuloksista vielä yleisempiä johtopäätöksiä. Lisäksi on hyvä muistaa, että tutkijan tekemät luokittelut ja kuvaukset ovat joidenkin teoreettisten käsitteiden koskettamia, vaikka eivät suoraan nousisikaan mistään tietystä teoriasta (Ruusuvuori ym. 2010, 19.) Täyteen aineistolähtöisyyteen ei ole siis fenomenologisessa tutkimuksessakaan järkevää pyrkiä.

Empiirisessä tutkimuksessa on aina otettava huomioon erilaiset kielikäsitteet ja puhe sosiaalisen todellisuuden rakentajana. Voidaan helposti ajatella, että esimerkiksi haastateltavat kertovat vastauksissaan sen, mikä on totta, ja tämä välittyy suoraan tutkijalle. Kieli ei kuitenkaan ole neutraali todellisuuden heijastaja, vaan rakentuu samalla tavalla sosiaalisessa todellisuudessa, kuin muutkin tulkinnat. (Eskola & Suoranta 1998, 138–140.) Tässä tutkimuksessa osa analysoidusta aineistosta oli vieraskielistä, sekä minulle tutkijana, että suurimmalle osalle informanteistani, joten tulkinnan osuus vielä korostui.

Toinen huomioitava seikka aineiston liittyä analysoidun aineiston tulkintaan. Vaikka haastattelussa asioita kysytään suoraan haastateltavalta, hän tekee kuitenkin haastattelutilanteessa omat tul-

kintansa kysymyksistä. Analyysivaiheessa tutkija siis tulkitsee näitä haastateltavan tulkintoja. Toisen tulkinnan tutkija tekee vielä omasta analyysissään raporttia muodostaessaan. Tutkija tekee siis laadullisessa tutkimuksessa toisen asteen tulkintaa. (Eskola & Suoranta 1998, 142.) Aineistosta ei itsestään nouse esille mitään, vaan esimerkiksi kaikki muodostetut luokitukset ja tulkinnat ovat tutkijan lukemisen tapaa (Ruusu vuori ym. 2010, 15). Varsinkin, kun tutkimuksen kohteena ovat ihmisen kokemukset, on tulkinta laadullisen tutkimuksessa analyysin päämenetelmä. Tulkinta voidaan määritellä empiirisessä tutkimuksessa tavoitettujen merkityssuhteiden avaamiseksi. Tulkinta tapahtuu hermeneuttisella kehällä, eli uutta tutkimusaineistosta saatua tietoa verrataan aiempaan tietoon, joka on peräisin esimerkiksi aiemmista tutkimuksista. (Varto 1992, 64, 69).

Myös analyysivaiheessa oli tärkeää muistaa se, että minun ja tutkittavieni kulttuuriset taustat olivat erilaiset. Tällaisessa tutkimuksessa täytyikin siis olla erityisen varovainen kaikenlaisia tulkintoja tehdessä, sillä tutkittavani eivät välttämättä tarkoita kertomillaan asioilla sitä, miten minä asiat ymmärrän. Anna Rastas (2005, 95-96) kertoo artikkelissaan esimerkkinä mahdollisista tulkinnoista, joita tutkija voi tehdä, kun maahanmuuttajavanhempi kertoi antaneensa lapsilleen suomalaiset nimet. Toisaalta tutkija voi tulkita suomalaisiin nimiin päätyneen haluna integroitua suomalaisuuteen ja häivyttää omia kulttuurisia tapoja. Toisaalta tilanne taas voi olla päinvastainen, jos omassa kulttuuriympäristössä on tapana antaa lapsille jonkin läheisen ja tärkeän henkilön nimi, joka Suomessa on luonnollisesti suomalainen.

6.2.1 Kertomukset

Sain kertomukset informanteiltani sähköpostitse, joten ensimmäiseksi tallensin ne keskenään samanlaisiksi tiedostoiksi. Kertomukset oli kirjoitettu enemmän tai vähemmän puhekielellä, myös niin sanotusti huonolla suomella. Korjasin selkeät kirjoitusvirheet (esimerkiksi muutui -> muuttui ja jännitusta -> jännitystä), mutta en esimerkiksi lauserakenteita tai epätyypillisiä ilmaisuja. Suorissa lainauksissa olen merkinnyt hakasulkuihin tarkennuksia ilmaisuista, jos olen kokenut sen tarpeellisenä. Yksi kirjoitus oli englanniksi ja päätin olla kääntämättä sitä, sillä käännöksen myötä aineistoon olisi tullut vielä yksi kerros tulkintaa lisää. Perusteellisen lukemisen jälkeen jaottelin jokaisen kertomuksen tekstin aihealueittain tekstistä itsestään selvästi nousevien aihepiirien otsikoiden alle. Tällaisia otsikoita olivat muun muassa kieli, ympäristö ja puoliso. Tein tämän jaottelun erilliseen tiedostoon, jotta alkuperäiset informanttien kirjoittamat kertomukset säilyivät myös omina kokonaisina teksteinä.

6.2.2 Haastattelut

Aloitin haastattelujen analyysin litteroimalla aineiston sanatarkasti. Osa haastatteluista oli englanniksi ja päätin olla kääntämättä niitä suomeksi, jotta aineisto pysyisi mahdollisimman alkuperäisenä. Haastattelut sujuivat aika pitkälti niin kuin olin suunnitellut ja haastateltavat vastasivat kysymyksiini hyvin laajasti ja vapaasti. Pystyin siis seuraavaksi poistamaan litteroidusta aineistosta omat tärkeimmät kysymykseni, sillä vastauksista selvisi hyvin, mistä aiheesta milloinkin puhuttiin. Jaottelin myös haastatteluaineiston samaan tapaan kuin kertomusten tekstit eli teksteistä itsestään nousevien aihepiirien otsikoiden mukaan. Otsikoita olivat esimerkiksi oma kulttuurinen/kansallinen identiteetti, kieli ja tavat. Otsikot olivat osittain samoja kuin kertomuksissakin. Tämän jälkeen tarkaste-linkin aineistoa kokonaisuutena eli kertomuksia ja haastatteluja yhdessä.

6.2.3 Fenomenologinen sisällönanalyysi

Kun olin järjestänyt sekä kertomus- että haastatteluaineistoni yhteneväiseksi ja luokitellut sen sisällön mukaan, pääsin aloittamaan varsinaista analyysiä eli siirtymään Michael Crotty'n fenomenologisen tutkimuksen askelmamallin kolmannelle askelmalle. Kolmannella askelmalla esitetään se, mitä tutkimuksessa on saatu selville, eli tutkimuksen aineisto ja siitä johdetut tulokset. Fenomenologiassa tutkimuksessa yhtenä tärkeimpänä tavoitteena on tutkijan omien ennako-oletusten karsiminen eli sulkeistaminen, jotta ne eivät vaikuta aineiston tulkintaan eli tutkimustuloksiin. (Crotty 1996, 158.) Sen vuoksi tutkimuksen aineistoa analysoidessa on edelleen pysyttävä mahdollisimman avoimena aineistolle. Pyrinkin koko ajan aineistoa luokitellessani ja ryhmitellessäni siihen, etten liian helposti tulkinnut jotain tekstipätkää jo valmiina olevaan luokkaan, vaan luin aineistoa moneen kertaan ja erilaisista näkökulmista, jotta saatoin olla varma, että luokittelu on todenmukainen.

Alustavan luokittelun jälkeen huomasin ensimmäisenä, että vanhemmat olivat kertoneet sekä haastatteluissa että kertomuksissaan omien varsinaisten kokemustensa lisäksi myös paljon ajatuksiin ja näkemyksiin kulttuureista ja monikulttuurisuudesta sekä siitä, mitä esimerkiksi oman lähtömaan kulttuuriset tavat heille merkitsevät. Tässä vaiheessa laajensinkin toista alkuperäistä tutkimuskysymystäni niin, että siinä huomioidaan myös vanhempien omat ajatukset ja näkemykset.

Näiden alustavien jaottelujen jälkeen tutkailin luomani luokat vielä uudelleen läpi ja etsin aineistosta vastauksia molempiin tutkimuskysymyksiini. Ensin etsin aineistosta kaikki kohdat, joissa vanhemmat kuvaavat kokemuksiaan lasten kasvattamisesta Suomessa. Tähän kysymykseen vastaavan aineiston luokiksi loin seuraavat: tavat, kieli, puoliso, koulu ja kulttuurin kasvat. Seuraavaksi

etsin aineistosta ne kohdat, joissa vanhemmat kuvaavat oman taustansa, eli sen että he ovat itse kasvaneet jossain muussa ympäristössä, vaikutuksia lastensa kasvattamiseensa. Tähän tutkimuskysymykseen vastaavia luokkia olivat kulttuurin kasvatus, oma kulttuurinen/kansallinen identiteetti, ajatukset monikulttuurisuudesta ja lasten kulttuurinen identiteetti. Aineisto jakautui jo ensimmäisellä luokittelukerralla aika lailla näihin luokkiin, yhdistin tässä vaiheessa vain muutamia pienempiä luokkia laajemmiksi. Huomionarvoista tässä analyysin vaiheessa oli, että luokassa kulttuurin kasvatus vanhemmat kertoivat sekä kasvatuskokemuksistaan, että pohtivat oman taustansa vaikutusta kasvattamiseensa.

Tässä vaiheessa aloin siirtyä Crotty mallissa fenomenologisen tutkimuksen kolmannelta askelmalta neljännelle. Neljännellä askelmalla tarkastellaan tehtyä aineiston kuvausta kriittisesti siitä näkökulmasta, onko kuvaus todella peräisin aidosti aineistosta. Koska fenomenologinen tutkimus tutkii usein kokemuksia, kuten tämäkin tutkimus, Crotty huomauttaa, että kokemuksiin perustuvaa tietoa on usein hyvin vaikeaa kuvata täydellisen uskollisesti aineistolle. (1996, 159.) Ennen kuin syvensin analyysiäni, tarkastelin siis vielä alkuperäisiä kertomuksia ja haastatteluaineistoja (äänitteitä) kriittisesti. Halusin testata, olenko muodostanut luokat aineiston aidon sisällön mukaan. Tämä tarkastelu vahvisti käsitystäni muodostamistani luokista ja lisäksi jakoi joitakin melko pitkiä aineiston osia useampaan luokkaan kuuluviksi. Seuraavaksi etsin näistä kahdesta eri luokkaryhmästä yhteisiä sisältöjä eli syvensin analyysiäni niin sanotusti toiselle tasolle ja pyrin tavoittamaan haastatteluista ja kertomuksista merkityksiä sanojen taustalla. Tämän analyysin tuloksena syntyi neljä löydöstä, jotka nimesin seuraavasti: oman kulttuurisen identiteetin vaikutus, kielen merkitys, kulttuurin ja paikan yhteys sekä puolison suhtautuminen.

Neljännellä askelmalla tarkastellaan myös aineiston ja tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen suhdetta ja yhteyttä. Vertasin siis tutkimukseni teoriaosuutta aineistosta esille nousseeseen ja etsin näistä yhtymäkohtia. Selkeitä yhtymäkohtia löytyi useita, esimerkiksi informanttien kertomat kokemukset vahvistivat Stuart Hallin esittämiä näkemyksiä kulttuurin ja paikan yhteydestä. Tämän tarkastelun tarkoituksena oli varmistaa tutkimuksen kohteena olevan ilmiön ja sen aineiston analyysin tuloksena selvinneen olemuksen välinen fenomenologinen kuvaus (Crotty 1996, 168) ja se vahvistuikin tarkastelussa. Myös tutkimuksen kokonaisuuden kriittinen tarkastelu tapahtuu neljännellä askelmalla. Tarkastelin kriittisesti erityisesti aineiston keräämisvaihetta ja esimerkiksi haastattelukysymyksiäni suhteessa teoriaosuuteeni, joka oli vielä aineiston keräämisen jälkeen muokkaantunut. Huomasin, että olisin voinut selvittää informanteiltani vielä monipuolisemmin kasvatuskokemuksiin liittyviä asioita, mutta totesin aineistoni kuitenkin riittävän laajaksi ja monipuoliseksi.

Viidennellä eli viimeisellä askelmalla määritetään tutkimuksen kohteena olleen ilmiön todellinen olemus. Tässä tutkimuksessa se tarkoittaa tutkimuksen tulosten perusteella tehtyjä johtopäätöksiä ja pohdintaa tutkimusaiheesta. Crottyn (1996, 159) mukaan viidennellä askelmalla kuvataan ne tekijät, jotka tekevät tutkitusta ilmiöstä sen mikä se on. Johtopäätöksissä pyrin siis suhteuttamaan tutkimukseni tulokset suurempaan mittakaavaan ja näkemään tutkimani ilmiön osana nykyistä suomalaista yhteiskuntaa.

7 TULOKSET

Tutkimuskysymyksiin vastaavia teemaluokkia tarkastelemalla tutkimuksessa hahmottui neljä tulosta tutkimuskysymykseeni siitä, miten kasvatuksessa näkyy se, että vanhemmat ovat itse kasvaneet jossain toisessa maassa ja miten he kokevat tämän itse. Toinen tutkimuskysymykseni; ”millaisia kokemuksia maahanmuuttajavanhemmilla on lasten kasvattamisesta Suomessa” jäi tutkimuksen lopullisten tulosten kannalta hieman taustalle, mutta siihen vastaavien teemaluokkien perusteella sain paljon tietoa varsinaiseen tutkimuskysymykseeni. Tulokset olivat vanhempien oman kulttuurisen identiteetin vaikutus, kielen tärkeys, kulttuurin ja paikan yhteys sekä puolison suhtautuminen

7.1 Vanhempien oma kulttuurinen identiteetti

Kaikki vanhemmat yhdistivät kulttuurin vahvasti kansallisuuteen tai kansalaisuuteen ja osittain tämä saattoi johtua omasta kysymysten asetelustani. Vaikka arkisessa puheessa ja muussa viestinnässä on yleistä puhua näistä käsitteistä päällekkäisinä, tukeuduin tässä tutkimuksessa Stuart Hallin (2002, 55) määritelmään kansallisuudesta yhtenä kulttuurisen identiteetin osana. Joidenkin tutkimukseni informanttien kulttuurisessa identiteetissä synnyinmaan kansalaisuus tai kansallisuus oli siis merkittävä osa identiteettiä.

Se, mitä vanhempi itse ajatteli omasta kulttuurisesta identiteetistään, näkyi selvästi myös kokemuksissa ja ajatuksissa lasten kasvattamisesta. Seitsemästä informantista neljä kertoi, että oman synnyinmaan kulttuuri on edelleen itselle jollain tapaa merkityksellistä ja nämä neljä halusivat myös tuoda jotain synnyinmaansa kulttuurista lastensa kasvatukseen. Lisäksi selvä yhteys oli vanhemman kulttuurisen identiteettiin kuuluvan kansallisuuden tunteen ja kulttuurin kasvattamisen välillä; jos vanhempi koki edes jossain määrin omaavansa vielä Suomessa vuosien asumisen jälkeen tunteen synnyinmaansa kansallisuudesta, halusi hän myös välittää jotain taustastaan lapsilleen.

Mä oon itse asiassa pohtinut sen jälkeen kun itse on saanut lapsen, niin nimen-omaan sitä että kumpi niin kun oon. Niin periaatteessa arjes ja kun mä tässä niin kun elän tätä elämää, niin varmaan voi sanoa, että oon mä enemmän suomalainen. Mutta sitten sillä abstraktimmalla tasolla, niin kyllä mä ymmärrän ja tajuan sen, että mun molemmat vanhemmat on virolaisia, kaikki mun sukulaiset ja juuret on siellä Virossa, että se on jotenkin täällä niin syvällä. - - Niin kyllä mä syvällä sisällä tunnen, että kyllä mä olen virolainen. (Informantti A:n haastattelu)

Tässä haastattelussa informantti kertoi, että itse asiassa vasta vanhemmaksi tuleminen jälkeen oli alkanut enemmän pohtia, minkälainen kansallinen identiteetti hänellä onkaan. Vastauksesta käy hyvin ilmi, että yhden ihmisen on mahdollista kehittää moninainen identiteetti, jossa yhdistyvät erilaiset kulttuuriset tai kansalliset piirteet, kuten esimerkiksi Talib ja muut (2004, 66) ovat esittäneet.

Minä en salaa omaa kansalaisuut, vaikka mä oon täällä Suomessa ja minun elämä on täällä, oon syntynyt Virossa enkä sitä voi muuttaa. Olen onnellinen, että olen mitä olen enkä halua salata sitä. Toki minul on Suomessa tuttu joku kuka salaa omaa kansalaisuuttaan, minä puhun hänelle viroksi ja hän vastaa suomeksi. - - Virolaisuus ja viron kulttuuri merkitsee mulle paljon. (Informantti B:n kertomus)

Toinen Virosta muuttanut informantti puhui kertomuksessaan kansallisuuden sijaan kansalaisuudesta. Kertomuksensa alussa hän kertoi perheeseensä kuuluvan ”suomenkansalaiset mies ja poika”, joten oletan, että hän käyttää myös tässä kohtaa tarkoituksellisesti termiä kansalaisuus eikä kansallisuus. Kansalaisuus määritellään kansallisuuslaissa (359/2003) yksilön ja valtion väliseksi siteeksi, jolla määritellään yksilön ja valtion väliset oikeudet ja velvollisuudet. Kansalaisuuden voi saada automaattisesti syntyessään tiettyyn maahan tai sitä voi myöhemmin hakea. (Makkonen & Koskeniemi 2013, 76-77.) En kysynyt informanteilta heidän kansalaisuudestaan, mutta ainakin tämän informantin kertomuksessa hänen Viron kansalaisuutensa on yksi syy myös virolaisuuden kansallistunteelle.

Ehkäpä mielenkiintoisimmat ja moninaisimmat kuvaukset omista identiteeteistään antoivat kaksi vanhempaa, jotka olivat asuneet noin 20 vuotta poissa synnyinmaastaan. Ympäröivä todellisuus tuntui vaikuttaneen heidän identiteetteihinsä, sisäiseen tunteeseen omasta itsestä, hyvin paljon, mutta he eivät nähneet tätä identiteetin ”blurrautumista” juuri lainkaan ongelmallisena tai negatiivisena, vaan hyväksyivät tämän muutoksen.

After living 16 years abroad from Russia, I think my identity has quite of blurred a little bit. I still consider myself a Russian, I don't have any other country's passport than Russian one. - - My own identity, it's changing, it's shifting. (Informantti G:n haastattelu)

Synnyinmaan kulttuurin merkitys kuitenkin vaihteli melko paljon informanttien välillä. Toinen näistä noin 20 vuotta poissa synnyinmaastaan asuneista informanteista kertoi, että hänen synnyinmaansa kulttuuri merkitsee hänelle vain hyvin vähän, eikä kokenut oman kulttuurisen taustansa siirtämistä lapsilleen merkityksellisenä. Ennen Suomeen muuttoaan hän oli myös asunut toisessa maassa, jossa lapset olivat syntyneet.

I guess I do not feel any cultural links to any country at all. I left the UK in 1995 - and it is no longer home. I lived in Dubai 18 years and that is not home and Finland is not home. - - I do not consider that I have a 'home' country. Home is where I choose to live and nothing more. - - I despise patriotism and nationalism, flags and anthems. I dislike them all. I am a humanist. I believe culture is a human construct thus can be deconstructed by those who choose not follow a culture. (Informantti F:n kertomus)

Lainauksesta käy ilmi, että informantti kokee itsensä ”kulttuurittomana”. Hän kuitenkin yhdistää kulttuurin nimenomaan kansalliseen kulttuuriin ja kansallisvaltioon. Yli kaksi vuosikymmentä ulkomailta asuneena hän kokee itsensä hyvin vahvasti yksilöksi, eikä pidä mitään asuinmaataan kotimaanaan. Koti on siellä, missä kulloinkin sattuu asumaan, mutta kansallisvaltio ei sitä määritä. Myöhemmin hän vielä syventää näkemyksiään ja kertoo, ettei esimerkiksi haluaisi omistaa edes kansallisvaltion passia.

To me these [kansallisuudet] are absurd and meaningless terms. I am 'me'. I am unique. - - I have to have a passport tied to a country and so I have a British one as it is the only one to which I am entitled, though it offers me to be a British 'Subject' of the Queen rather than a free citizen. Given a choice, if it were possible I would rather carry either an EU or Global Passport and free myself from this tie to nation states. (Informantti F:n kertomus)

Viittaus Iso-Britannian kuningattaren ”subjektina” toimimiseen liittyy jo edellä kuvattuun näkemykseen kansallisvaltiosta ja niiden sitovuudesta kansalaisiinsa. Tämä on varmasti näkökulma, jota aina samassa maassa asuneen voi olla jopa mahdotonta ymmärtää. Toki myös Suomessa on joitakin kansalaisia velvoittavia asioita, kuten asepalvelus, jonka myötä samankaltainen tunne voisi syntyä. Tämä isä ei kertomuksessaan maininnut lainkaan asioita, joita haluaisi lapsilleen välittää Iso-Britanniasta tai sen kulttuurista. Huomattavaa kuitenkin on, että tässä perheessä yhteinen kieli oli englantia, joka siis oli isän äidinkieli ja myös lasten vahvin kieli. Käsittelen kielen merkitystä lisää seuraavassa alaluvussa.

Yhteensä neljä vanhempaa, jotka kertoivat synnyinmaansa kulttuurin olevan yhä heille merkityksellistä ja lisäksi kaksi, jotka eivät kertoneet synnyinmaansa kulttuurin merkityksestä halusivat myös tuoda ainakin jonkin verran omaa kulttuurista taustaansa lastensa elämään. Informanttien käsitys kulttuurista vaihteli, mutta kaikki liittivät siihen mukaan kielen. Kielen merkityksestä kasvatuksessa kerrotaan lisää seuraavassa alaluvussa. Kulttuurin kasvattamisessa tärkeänä nähtiin myös vieraileminen vanhempien omassa synnyinmaassa, josta kerrotaan kolmannessa alaluvussa. Lisäksi kulttuurin kasvattamisessa olennaisina asioina lueteltiin tavat, ruuat, musiikki ja taide. Seuraavissa lainauksissa tulee hyvin esille kulttuurin ilmentäminen jokapäiväisessä elämässä. Esimerkiksi oman synnyinmaan ruuat ja musiikki ovat helppoja tapoja säilyttää tuttuja tapoja ja välittää niitä myös lapsille.

Filippiineillä lapsiperheissä varsinkin tyttöjä kutsutaan äidin apulaisiksi ja haluan että minun tyttöni oppii auttamaan kotitehtävissä. Minun lapset molemmat halusin tulee kunnioittamaan vanhempia ja muita heille isompi. - - Meidän kotona syödään eri ruokaa, yleensä teen filippiiniläisten sekä turkkilaisten ruokia. Suomalaisien ruokaa teen aika harvoin. Mutta minun lapset syövät melko kaikki, eivät valita ruoista. (Informantti E:n kertomus)

Kulttuuri on kumminki aika samalaine, pieniä eroja niissä on, eikä Suomessa aina ole mahdollista aivan samalla tyylillä tehdä kuin Virossa. - - Me katsotaan lasten vanhoja ja uusia lasten elokuvia, kuunnellaan lasten kuin aikuisten musiikkia, semmoset vanhat edesmenneet laulajat, kuka on Eestis ollut silloin aikoinaan tärkeitä, Raimon Valgre, Georg Ots. Se on osa kulttuuria. (Informantti B:n kertomus)

Saksasta Suomeen muuttanut isä nosti esille myös kansallisvaltioiden kulttuurin moninaisuuden kertomalla, että hänen perheessään esimerkiksi jonkin verran syödään ruokia, joita hän itse söi Saksassa asuessaan ja vietetään keväällä karnevaalin tapaista juhlaa, mutta nämä tavat ovat yleisiä juuri sillä alueella, jossa hän itse on kasvanut. Hänen mukaansa on melko hankalaa sanoa, että vaikkapa jokin ruoka olisi saksalaista, sillä eri alueilla on niin erilaisia kulttuurisia tapoja.

Yksi informanteista oli kokenut samasta maasta kotoisin olevien ihmisten yleisen rikollisuuden Suomessa nuoruusaikoinaan hyvin häpeällisenä kokemuksena ja kohdannut jopa rasismia, eikä siksi ollut lastensa kasvatukseen halunnut mitään muuta synnyinmaansa kulttuurista kuin kielen opetuksen.

Noina aikoina kaupassa kävi PALJON venäläiset asiakkaat joiden joukossa oli ei rehelliset/kunnolliset turistit (myivät viina ja tupakka sekä tekivät näpistykset). Näiden takia tein paljon työtä vartijoiden kanssa ja poliisien kanssa. Sisimmässäni häpesin paljon ja sen myötä mulle jäi ”traumat” venäjän kielen motivaatiossa. Häpesin jos äitini kävi juttusilla kaupassa ja puhui mulle venäjää.. itse vastasin aina hänelle suomeksi. - - jopa mikäli näin hänet yritin livistää paikalta ettei tartte pysähtyä juttusille ettei muut asiakkaat kuule meidän venäjän puhetta ja ajattelin että yhdistävät meitäkin/äitini [näpisteleviksi] turisteiksi (siihen aikaan suomalaiset katsoivat pitkään paha ajatellen).. Aloin jopa kotona puhua pelkästään suomea. Aikoinaan ajattelin että kun saan lapset ilman muuta opetan heille venäjää mutta toisin kävi. (Informantti C:n kertomus)

Mahdollisesti tämän häpeän kokemuksenkin vuoksi tämä informantti myöhemmin kirjoituksessaan kuvasi tuntevansa itsensä enemmän suomalaiseksi kuin venäläiseksi. Myös hän liitti henkilökohtaiseen tunteeseensa kansallisuudesta sen, että hänellä on nykyään suomen kansalaisuus.

Lasken itseni enemmän suomalaiseksi kuin venäläiseksi. Olen Suomen kansalainen ja näen unia sekä lasken suomeksi (nää kuulemma on merkit/unen näkeminen ja laskeminen kyseisellä kielellä että kieli hallussa) (Informantti C:n kertomus)

Ajatukset oman kulttuurisen taustan tuomisesta lasten elämään saattoivat siis myös muuttua siinä vaiheessa, kun lapsia todella sai tai kun he kasvoivat vanhemmiksi. Myös toinen informanttini kertoi samankaltaisista kokemuksista.

Before children were born I had very ambitious ideas how much I could bring it [kulttuurista taustaa] to their daily life but then you are little bit faced that still you have to cope with your regular normal rutins and then you have to little bit downgrade it. But I have tried to maintain certain kind of, some movies and tv-series for children and some music. - - Then maybe also to ask more, not necessarily like fact-checking but like dialogue, so children have to convince me with arguments if they are demanding something. That is something that in Germany they do a lot more in families and in schools, like some kind of debate, and then you come to some kind of compromise or conclusion. That is also some skill. (Informantti D:n haastattelu)

Myös tämä Saksasta Suomeen muuttanut isä mainitsi kulttuurin kasvattamisessa tärkeänä musiikin sekä elokuvat ja tv-ohjelmat. Lisäksi hän kuvaili tärkeänä lapsilleen välitettävänä tapana omasta taustastaan eräänlaisen kasvatusmetodin, perustellun väittelyn, jota hyödynnetään Saksassa niin perheissä kuin kouluissakin.

Lähes kaikki vanhemmat siis halusivat tuoda jotain kulttuurista taustaansa lastensa elämään kasvatuksen kautta ja se, miten vanhemmat määrittivät oman identiteettinsä, vaikutti tähän selvästi. Kokemukseen identiteetistä vaikutti myös jossain määrin aika, jonka vanhemmat olivat asuneet poissa synnyinmaastaan. Vanhemmat, jotka olivat asuneet jo kaksi vuosikymmentä poissa synnyinmaastaan, olivat selvästi erkaantuneimpia synnyinmaansa kulttuurisista tavoista ja mainitsivat lähinnä kielen ja taiteen kasvatuksen tuotaviksi sisällöiksi. Sen sijaan vanhemmat, jotka olivat muuttaneet pois synnyinmaastaan vähemmän aikaa sitten, halusivat opettaa lapsilleen myös jokapäiväisempiä tapoja, kuten synnyinmaassaan syötyjä ruokia ja jokapäiväisiä. Useampi vanhempi kuitenkin esitti tässä arkipäiväisten tapojen kuvaksen yhteydessä näkemyksen, että esimerkiksi hyvät käytötavat ovat universaaleja, ja joka paikassa samanlaisia, eivätkä eroa esimerkiksi Suomessa ja Filippiineillä juurikaan.

Yhteenvetoja ja yleistyksiä oli tätä enempää melko hankala tehdä, sillä vanhempien kokemukset ja näkemykset vaihtelivat hyvin paljon. Yleistäminen ei toisaalta ollut tämän tutkimuksen tarkoituksenakaan, suhteellisen pienen informanttimäärän takia. Tämä vahvistaa nykytutkijoiden näkemystä siitä, että esimerkiksi kansalliskulttuurit eivät ole yhtenäisiä, vaan ihmiset kokevat ne hyvin monella eri tavalla ja voivat ohjata niiden vaikutuksiin omaan identiteettiinsä.

7.2 Kielen merkitys

Sekä kertomuksissa että haastatteluissa korostui kielen merkitys kasvatuskokemuksissa. Seitsemästä vanhemmasta kuusi oli aloittanut oman äidinkiелensä puhumisen lapsilleen, kun nämä olivat syntyneet, mutta yksi oli luopunut siitä lasten kasvettua isommiksi. Kieli mainittiin usein ensimmäisenä asiana, jonka vanhemmat halusivat oman synnyinmaansa kulttuurista lapsilleen välittää.

Mä oon vähän niin kun muodostanu ehkä.. mun lähimmistä ystäväistä sinne missä me asutaan, niin pienen sellasen yhteisön, että meillä on whatsapp-ryhmä ja sitten me vietetään tällasta virolaista iltaa ja mun tytöt on siellä mukana, niin että pääsis kuuntelemaan myös sellasta aikuisten virolaisten puhumista, että se on mun mielestä tärkeä. (Informantti A:n haastattelu)

Yksi informantti oli lopulta luopunut oman äidinkiелensä puhumisesta lapsilleen, koska puoliso ei tätä kieltä ymmärtänyt ja arjessa tuli usein hankaluuksia käyttää sitä kieltä, jota koko perhe ei osaa. Lisäksi informantin oman kansallisen identiteetin vaikutus ja ikävät kokemukset liittyen omaan äidinkieleen vaikuttivat tähän päätökseen.

Aloin alussa puhumaan heille [lapsille] venäjää mutta joka kerta kun kolmas hlö (esim. mieheni) tuli paikalle/kotiin lause jäi kesken ja muuttui suomenkieliseksi ja tässä se trauma näkyi minulla selkeästi. Lopulta lopetin edes yrittää venäjän kielen puhumista lapsille. Eskarin ja ekaluokan aikana laitoin työt venäjän kielen opetukseen - - he eivät tykänneet venäjän opiskelusta ja lopulta lopettivat tunnilla käymisen. Kotona puhutaan suomea ja äidin/isän sekä veljeni kanssa puhun suomea. (Informantti C:n kertomus)

Samanlaisista kokemuksista kertoivat myös molemmat Virosta muuttaneet informantit. Kielen käytössä täytyy oikeasti nähdä vaivaa, sillä helposti myös lasten kanssa puhe voi lipsua sille kielelle, jota myös puoliso osaa.

Vain yksi vanhemmista kertoi, ettei puhu lapsilleen lainkaan omaa äidinkieltään. Kirjoittajan perhe on niin sanottu kolmen kulttuurin perhe, eli molemmat vanhemmat ovat kotoisin eri maista, kuin missä perhe asuu. Tällaisessa tilanteessa onkin varmasti tarpeellista miettiä hyvin etukäteen jo ennen lasten syntymää, mitä kieliä kumpikin vanhemmista puhuu, jotta lapset oppivat kielet mahdollisimman hyvin. Hän kuvaa tilannetta seuraavasti:

Kotona huomattavasti meillä on monta kieltä käytössä. Minä ja minun mieheni [kotoisin Turkista] puhumme toisillemme suomen kieltä, mieheni puhuu lasten kanssa omaa kieltään turkkia ja minä lapsille englantia, suomea ja turkin kieltä, omaa kieltäni en puhu, koska minäkään en puhu sitä joka päivä. Minun lapset ymmärtävät kaikkia kieliä hyvin mutta tällä hetkellä turkin kieli on heille vahvin. (Informantti E:n kertomus)

Toisessa tällaisessa kolmen kulttuurin perheessä yhteiseksi kieleksi oli valikoitunut toisen vanhemman äidinkieli englantia, mutta venäjää äidinkielenään puhuva äiti puhui silti lapsille myös venäjää.

At home we speak mostly English because it's a common language for all of us [puoliso on kotoisin Iso-Britanniasta]. But for children I also speak Russian as much as I can and of course they are both in school now so they have learned Finnish, so sometimes, but very rarely unfortunately, we try to speak Finnish. But the children are already ahead of me in Finnish. (Informantti G:n haastattelu)

Informantti, joka suhtautui synnyinmaahansa ja sen kulttuuriin (ja itse asiassa kaikkiin kansallisvaltioihin ja kulttuureihin) melko negatiivisesti ei lainkaan nostanut kielen merkitystä esille, mutta hänen perheessään yhteinen kieli oli alusta saakka ollut hänen äidinkielensä englantia.

Venäjää ja saksaa äidinkielenään puhuvat vanhemmat olivat hyvin tyytyväisiä siihen, että Suomessa lapsille pyritään järjestämään koulussa oman äidinkielen opetusta. Saksaa äidinkielenään puhuvan isän lapset olivat aina olleet saksalais-suomalaisessa koulussa. Muiden informanttien lapset

olivat vielä niin nuoria, etteivät kouluasiat vielä olleet ajankohtaisia, mutta Virossa Suomeen muuttanut äiti kertoi päiväkodin vaikutuksesta kieleen seuraavasti:

Ympäröivä kulttuuri ja kieli ovat todella voimakkaita. Huomasin sen kun esikoiseni meni päiväkotiin. Siihen asti hän oli viettänyt suurimmaksi osaksi minun kanssani aikaa, ja sen vuoksi viron kieli oli paremmin tajunnassa. Nyt kun päiväkotiaarki on viikoittaista lapsellani, joudun tekemään todella kovasti töitä kielen kanssa. Se tahoo sekoittaa melkoisesti. (Informantti A:n kertomus)

Lasten kielitaidosta vanhemmat eivät olleet juurikaan huolissaan. Kaikissa perheissä luotettiin siihen, että suomen kielen taito kehittyy kodin ulkopuolella päiväkodissa, koulussa ja harrastuksissa ja kotona voidaan kehittää toisen tai muiden kielten taitoa.

Sillä lailla mä oon tosi iloinen, että kun mä meen hakemaan mun vanhempaa lasta päiväkodista, niin hän vaihtaa sillä hetkellä sen kielen, kun hän näkee mut niin hän tulee että "emme" [äiti viroksi], vaikka hän on koko päivän puhunut sitä suomee - - niin sitten kuitenkin pystyy vaihtamaan niin kun nopeesti. - - Mä luulen että lapset oppii hyvin puhumaan suomen kieltä. (Informantti A:n haastattelu)

Kieli on väline, jonka avulla pystytään toimimaan sosiaalisessa maailmassa. Osa vanhemmista mainitsi kielen opettelun tärkeyden syyksi esimerkiksi sen, että vieraillessa vanhempien synnyinmaassa lapset pystyvät osallistumaan keskusteluun sukulaisten kanssa. Lisäksi usean kielen osaamista pidettiin rikkautena nykymaailmassa, kun esimerkiksi muuttaminen toiseen maahan on entistä helpompaa ja yleisempää. Vanhemmat kokivat myös kielen opettamisella tarjoavansa lapsilleen useamman mahdollisuuden esimerkiksi opiskelupaikkaa valittaessa. Stuart Hallin mukaan kieli on keino jäsentää ja ymmärtää todellisuutta ja se luo erityisesti yhteisöllisyyttä, sillä yhteisellä kielellä ihmiset pystyvät viestimään yhdessä. Kun ihminen puhuu tiettyä kieltä, se myös tarkoittaa, että hän on tietynlainen henkilö. (Hall 1995, 90). Oman äidinkielen opettaminen lapsille voi olla myös paljon merkityksellisempi ja suurempi asia lasten oman kulttuurisen identiteetin kannalta, kuin vanhemmat itse toivat esille.

7.3 Kulttuurin ja paikan yhteys

Kuten muun muassa Stuart Hall (esim. 1995, 2002) on useasti todennut, kulttuuri ja paikka ovat tiiviisti sidoksissa toisiinsa. Ne neljä vanhempaa, jotka kokivat synnyinmaansa kulttuurin merkityksellisenä itselleen, halusivat myös, että lapset käyvät mahdollisimman paljon myös vanhempien omassa synnyinmaassa.

Haluan niin paljon kui mahdollista opettaa myös omalle pojalle viron kulttuuria. Minun perhe asuu Virossa ja me käydään 3-4 kertaa vuodessa Virossa, sitä mukaa kulttuuri tulee mun pojan elämään. Haluan, et minun poika osallistuu joskus Viron juhannuksen viettoon, meillä juhlitaan kaikki yhes, minun pikkukyläs on isot juhlat mihinkä kaikki kylän entiset ja nykyiset asukkaat [osallistuvat]. Tanssitaan ja lauletaan yhes, poltetaan kokko ja grillataan saslokkia (marinoituja lihanpaljon) ja makkaraa. Ja pidetään yhdessä hauskaa. (Informantti B:n kertomus)

I'm try to maintain some Russian heritage and in Russia we try to go some ballet shows, concerts, museums, so they [lapset] will experience the cultural heritage. (Informantti G:n haastattelu)

Molemmat Virosta kotoisin olevat vanhemmat kertoivat myös tavoista, joita Suomessa asuvat lapset eivät pääse tekemään samalla tavalla, kuin jos asuisivat vanhempien synnyinmaassa.

Aika hyvin pystyy tuomaan virolaisuutta elämään, tiettyjä kulttuurisia juttuja ei voi, ku niitä pystyy vain tekemään Virossa. Esimerkiks syksyllä tietynä päivänä lapset pukeutuvat vähän hassusti ja käyvät talosta taloon - - Semmosta ei pysty täällä toteuttamaan. (Informantti B:n kertomus)

Toinen esimerkki olivat vuotuiset isot laulujuhlat, joihin lasten on mahdollista osallistua koululuokkiensa mukana. Haastattelemani äiti oli itse lapsena ollut juhlissa laulamassa ja muisti vielä laulamisen merkityksen Viron toiselle itsenäistymisellekin. Hän kertoi kyläilleensä Virossa asuvan ystävänsä luona, jonka lapsi oli ollut laulujuhlilla laulamassa. He olivat päätyneet katsomaan videota juhlilta ja haastateltavani kuvasi, kuinka perinteisesti kansallispukuun pukeutuneesta lapsesta huokui ylpeys saada laulaa historiallisesti merkityksellisessä paikassa ja tällä tavoin todella tuntea olevansa osa yhteisöä. Haastateltavani kertoi tunteneensa todella suurta haikeutta ymmärtäessään, että hänen lapsensa eivät ikinä tulisi pääsemään juhlille laulamaan, koska asuvat ja käyvät koulua Suomessa. Hän avasi vielä myöhemmin haastattelussa lisää ajatuksiaan kulttuurin kasvattamisesta eri ympäristössä.

Mutta joo, se on hankala ja se itse asiassa käy niin kun sydämelle, kun kysyt tota asiaa, että miten mä haluaisin, mä haluaisin antaa paljon enemmän mutta kun tavallaan se on niin rajallista, kun sä oot täällä. Onneksi Viro on niin lähellä, että voi mennä [käymään], niin kun neljä tuntia ajaa ja sitten sä oot siellä. Mutta voin vaan kuvitella miten raskasta se voisi olla, jos sä oot jostain tuolta Aasiasta. Kulttuuri ja paikka on niin sidoksissa. Kun katsoo sitä mun kaveria, joka tekee sitä samaa kasvatustyötä siellä ja minä täällä, että miten paljon vajavaisemmaksi se jää [täällä]. (Informantti A:n haastattelu)

Myös muut vanhemmat kertoivat tuntevansa haikeutta ja jopa surua siitä, että heidän lapsensa eivät koskaan tule ymmärtämään vanhempien synnyinmaan kulttuurisia yksityiskohtia aivan samalla tavalla kuin he itse, vaikka he kuinka yrittäisivät näitä tapoja lasten elämään tuoda.

Vanhemmat kuitenkin esittivät myös ajatuksen tai toiveen siitä, että lapset kasvaessaan suomalaisessa yhteiskunnassa saavat suomalaisista kulttuurisista asioista, kuten musiikista, tällaisia syviä kokemuksia. Venäjältä kotoisin oleva äiti kuvasi myös ajatuksiaan lastensa kulttuurisista juurista. Hän kertoi välillä olevansa hieman huolissaan siitä, tuleeko lapsista jollain tapaa juurettomia, mutta samalla uskovansa, että lapset kasvattavat juuriaan myös Suomeen, vanhempien synnyinmaiden lisäksi.

Sometimes I wonder, if somebody asks from children that where are you from. It is a tricky question for them. But maybe that's how it is, maybe it's not a bad thing, because it gives you all these different perspectives, you can relate a little bit to that and a little bit to that. Sometimes - - I worry that maybe they lack some kind of roots some way, they don't have that same depth with them or maybe some cultural references they will not get. Sometimes I listen to some music and it means so much to me, but I know it doesn't to them because they don't have the same cultural references and - - all those connections in the past and for them it's different. But that's just how it happened, hopefully they will also put some roots here and I'm sure that in some point there will be a situation when they will look maybe some Finnish movie or hear a song or a saying in Finnish and they can relate to it, they can understand what it means and we [vanhemmat] will be just wondering what it's all about. (Informantti G:n haastattelu)

Saksasta Suomeen muuttanut isä arveli, ettei Saksa maana ja kulttuurina merkitse hänen lapsilleen kovin paljon, eikä ikinä tule merkitsemään yhtä paljon kuin hänelle itselleen. Lisäksi myös hän pohti kulttuurin kasvattamisen vaikeutta toisessa kulttuuriympäristössä.

It can feel artificial if it's only your father who could introduce that culture and no one else around. - - I guess they [lapset] see themselves more as Finnish children. - - But they are speaking German, they are in German school, and most of their friends have a similar kind of background or at least they are bilingual so that may help also. I guess they see Germany mostly as a holiday country but they don't see it as a daily life, so that is also what they are missing. (Informantti D:n haastattelu)

Jotkut vanhemmat taas näkivät lapsensa enemmän maailmankansalaisina kuin mihinkään tiettyyn paikkaan juurtuneina tai sidottuina. Seuraavassa lainauksessa Filippiineiltä Suomeen muuttanut äiti kuvaa suhtautumistaan kulttuureihin, paikkoihin ja identiteetteihin hyvin rennoksi. Hän toteaa suoraan, että joitain asioita uuden asuinmaan kulttuurista voidaan omaksua, mutta kaikkea ei tarvitse.

Minun lapset tekevät kaikenlaista ja he ovat niin kuin suomalaisiakin. Minun mielestä sillä ei [ole] mitään väliä ollaanko suomalaisia vai filippiiniläisiä, minä ainakin sanon että kaikki hyvä otetaan ja muut mikä ei miellytä ei tarvi valita. (Informantti E:n kertomus)

Iso-Britanniasta kotoisin oleva isä ilmaisi kertoi myös hyvin suoraan toiveensa lasten identiteetistä, mutta totesi myös, ettei hän oikeastaan voi siihen puuttua.

I like that they already see themselves as international, global citizens who have ties to the UK, Russia, Finland and the UAE, but not ties that bind. I would like them to see the world as opportunity and to quote Augustine of Hippo “The world is a book, and those who don't travel only read one page” I hope they do not live ‘small lives’ but then again, if that makes them happy, who am I to interfere? (Informantti F:n kertomus)

Oma synnyinmaa nähtiin siis tärkeänä kulttuurin kasvatuksen kannalta. Vaikka osa informanteista mainitsi kulttuuriksi vain esimerkiksi musiikin ja taiteen, he kuitenkin kertoivat sen tärkeydestä, että lapset ylipäättään viettävät aikaa vanhemman synnyinmaassa. Jonkinlainen näkemys kulttuurista jokapäiväisessä elämässä näkyvinä käyttäytymismalleina vanhemmilla siis oli.

7.4 Puolison merkitys

Maahanmuuttajavanhempien kuvaamat kokemukset vaihtelivat melko paljon sen mukaan, oliko heidän puolisonsa kotoisin Suomesta vai jostain toisesta maasta. Vanhemmat, joiden puoliso oli suomalainen, kertoivat kaikki, että jossain määrin kasvatuksessa nojaututaan suomalaisiin kasvatustalleihin, jos sellaisia nyt ylipäättään on olemassa. Esimerkiksi Venäjältä Suomeen muuttanut ja suomalaiseksi itsensä kokeva äiti kertoi, ettei hänen lasten kasvatuksessaan ole mitään piirteitä Venäjältä.

Saksalainen isä, jonka vaimo oli suomalainen, kuvasi, että koska he asuvat Suomessa, on luonnollisempaa mennä enemmän ”valtakulttuurin” mukaan, mutta hän voi silti tuoda omia juuriaan esille lapsille. Hän kuvasi hieman naureskellen tilanteita, joissa hän kertoo vaimolleen, millä tavalla jokin asia voitaisiin Saksassa tehdä ja vaimo sitten hyväksyy tai ei hyväksy tätä tapaa.

We have never tried a clear separation between the cultural issues but of course we are aware of some habits or ways to raise children that are more German. But if it makes sense it's fine, if it don't make sense it's not fine, she shakes her head. (Informantti D:n haastattelu)

Joillakin vanhemmilla oli myös ollut hieman ongelmia puolison suhtautumisessa monikulttuuriseen kasvatukseen. Virosta vuonna 1997 muuttanut äiti kuvasi puolisonsa suhtautumista viron kielen puhumiseen seuraavasti:

Kun ensimmäinen lapseni syntyi 2012, olin jo mielessäni päättänyt, että opetan, tai siis puhun lapseni kanssa, viron kieltä. Emme olleet tästä kieli asiasta mieheni kanssa aikaisemmin puhuneet ja tämä tuli melkoisena ”yllätyksenä” - - virolaisuus pamahti ehkä hänen kasvoille vasta sitten, kun oikeasti aloin toteuttamaan sitä arjessa. - - Hän on esittänyt pyynnön, että puhuisimme suomea (perustuen siihen, että hänkin ymmärtäisi), seison tässä asiassa vankasti päätökseni takana. Tämä kirpaisee ja loukkaa syvälle sieluun. (Informantti A:n kertomus)

Haastattelussa hän vielä tarkensi asiaa kertomalla, että oli yrittänyt esittää asiaa niinkin, että mitä puoliso tekisi, jos he muuttaisivat johonkin toiseen maahan. Ei kai siellä puolisoakaan lopettaisi suomen puhumista, joten siksi myös informanttini on saatava puhua lapsilleen äidinkieltään, viroa. Informanttini kuvasi, että he olivat nyt jonkinlaisessa välirauhan tilassa, mutta hän oli luottavaisin mielin, että kunhan aikaa kuluu ja lapset kasvavat, niin puolisosokin ymmärtää viron kielen puhumisen tärkeyden lasten juurten ja identiteetin kannalta. Myös Venäjältä kotoisin olevan äidin Iso-Britanniasta kotoisin oleva puoliso tuntui välillä ärsyyntyvän venäjän puhumisesta, koska ei itse kieltä ymmärtänyt ja tunsikin jäävänsä jostain ulkopuoliseksi.

Toinen Virosta Suomeen muuttanut äiti sekä Saksasta kotoisin oleva isä taas kertoivat, etteivät heidän suomalaiset puolisonsa näe mitään ongelmaa kahden kulttuurin kasvatuksessa. Näillä molemmilla puolisoilla oli kuitenkin myös muita yhteyksiä informanttini synnyinmaihin; Saksasta kotoisin olevan isän puoliso puhui saksaa ja oli ollut Saksassa vuosia töissä ja Virosta kotoisin olevan äidin puolisoilla oli pitkään ollut virolaisia ystäviä, joiden kautta hekin olivat aikoinaan tavanneet.

Niin sanotuissa kolmen kulttuurin perheissä vanhempien omat kulttuuriset taustat eivät yhtä herkästi asettuneet hierarkkiseen asemaan, kuin silloin jos toinen vanhempi oli suomalainen. Filippiineiltä Suomeen muuttanut äiti kuvasi elämäänsä Turkista Suomeen muuttaneen puolisonsa kanssa näin:

Minä olen tutustunut minun mieheeni kaveripiireissä. Hän on Turkista kotoisin eli hän on turkkilainen. Hän on myös samaa kuin minä, asuu Suomessa ja tekee työtä. Me olemme molemmat ulkomaalainen ja meidän kulttuurimme on aivan erilainen kuin Suomen kulttuuri ja myös meidän oma kulttuuri myös erilainen. Mutta jostain syystä me sovimme toisillemme mutta ei niin helppoa ole. Me tutustumme toistemme elämän tapoihin, kulttuuriin ja myös itse persoonaan. (Informantti E:n kertomus)

Sellaisen puolison kanssa, joka oli itsekin muuttanut muualta Suomeen, on siis mahdollisesti tasa-vertaisempaa tutustua suomalaisuuteen ja suomalaisiin tapoihin, kuin silloin jos puoliso on itse Suomesta kotoisin. Myös pitkään ulkomailla asuneesta pariskunnasta Venäjältä kotoisin oleva äiti kertoi, kuinka pitää tärkeänä tutustua myös kulloisenkin asuinmaan tapoihin ja kertoi perheen esimerkiksi juhliivan suomalaista vappua. Hänen puolisonsa ei näistä maininnut, mutta ei siis ilmeisesti myöskään vastustanut näitä tapoja. Nämä vanhemmat kuvasivat sekä tapojaan että kasvatustaan enemmän globaaliksi ja yleismaailmalliseksi kuin suomalaisten puolisojen kanssa elävät.

Kaikki vanhemmat kertoivat, että olivat puolisojensa kanssa keskustelleet kulttuurista ja kasvatuksesta. Kukaan ei kuitenkaan kertonut suurista konflikteista, eniten jossain määrin väittelyä puolison kanssa oli aiheuttanut arjessa hyvin näkyvä asia eli kieli. Vanhemmat olivatkin siis kaiken kaikkiaan hyvin tyytyväisiä kasvatukseen liittyvien valintojen suhteen.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

8.1 Tutkimuksen tulosten yhteenvetoa

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää maahanmuuttajavanhempien kokemuksia lasten kasvattamisesta Suomessa, erityisesti kulttuurisesta näkökulmasta. Halusin tutkia, miten vanhemmat kokevat tekemänsä kasvatustyön ympäristössä, jossa eivät ole itse kasvaneet, ja millä tavoin he tuovat ja haluavat tuoda omaa kulttuurista taustaansa omien lastensa elämään. Aineistoni osoittautui analyysiä tehdessä hyvin monipuoliseksi, vaikka olin etukäteen ollut hieman huolissani sen riittävydestä ja laajuudesta. Informanttini kertoivat todella avoimesti kokemuksistaan ja mielestäni onnistuin tavoitteessani antaa äänen ihmisille, joilta ei välttämättä muuten tällaisesta asiasta kysyttäisi.

Kuten tutkimuksen teoriaosuudessa kuvasin, tutkimuksen tulokset osoittivat, että kasvatuksessa vaikuttavat ne arvot ja normit, jotka vanhempi itse on kasvaessaan omaksunut (ks. Novitsky 2005, 77). Kuusi seitsemästä informantistani kertoi, että he haluavat jossain määrin tuoda kulttuurista taustaansa lastensa kasvatukseen. Lisäksi yksi vanhempi, joka ei tästä suoraan maininnut, puhui kuitenkin lastensa kanssa omaa äidinkieltään, joka ei ollut puolison äidinkieli.

Kulttuurin olemus ihmisten jokapäiväisessä elämässä näkyvinä tapoina eli representaatioita tuloi hyvin esille tässä tutkimuksessa. Stuart Hallin (1995, 91) mukaan näiden usein kulttuurien näkyvimpien piirteiden avulla ihmiset vahvistavat kulttuurista identiteettiään. Näitä tapoja voivat olla niin yhteiset taidemuodot kuin juhlatkin, kaikki sellainen, mikä toimii siteenä sukupolvien välillä ja ylläpitää tietyn ryhmän kollektiivista muistia. Tässä tutkimuksessa vanhemmat luettelivat suuren määrän tällaisia representaatioita, joiden avulla he haluavat välittää omaa kulttuurista taustaansa lapsilleen ja näin auttaa heitä muodostamaan omaa kulttuurista identiteettiään. Vaikka vanhemmat liittivät kulttuurin käsitteen usein kansallisvaltion, kansalaisuuteen tai kansallisuuteen, todistivat he kuitenkin itse useasta eri kulttuurisesta taustausta peräisin olevia kasvatustapoja käyttäessään sen, että kulttuurin kokemus ja sen ilmaisu ovat yksilöllisiä ja ajan myötä mukautuvia asioita, kuten esimerkiksi Rastas ja muut (2005, 34) ovat kirjoittaneet.

Kielen merkitys kasvatuksessa oli tutkimuksen tuloksissa selkeä. Yhtä vanhempaa lukuun ottamatta kaikki olivat puhuneet lapsilleen omaa äidinkieltään ja pitivät sitä tärkeänä. Vanhempien

haastatteluissa ja teksteissä ei kuitenkaan noussut esille kielen, kulttuurin ja paikan yhteyttä todistavia sukulaisuus- tai kotimetaforia, sillä he eivät esimerkiksi lainkaan puhuneet kotimaasta tai isänmaasta ja vain muutama mainitsi käsitteen äidinkieli. He käyttivät näistä asioista vain neutraaleja ilmaisuja eli maiden ja kielten nimiä. Näin ollen muun muassa Liisa Malkin (2012, 31, 46-47) esittämä kritiikki kulttuurin ja paikan yhteydelle sai hieman vahvistusta tässä tutkimuksessa. Osa tähän tutkimukseen osallistuneista maahanmuuttajavanhemmista kieltäytyi sijoittamasta itseään ja omaa identiteettiään kansallisuuksien ja kansallisten kulttuurien maantieteelliselle kartalle. Toisaalta kulttuurin ja paikan yhteys myös vahvistui, kun vanhemmat kertoivat esimerkiksi erityisistä juhlista, joita vietetään vain heidän synnyinmaassaan, eivätkä heidän lapsensa Suomessa asuessaan pääse näihin osallistumaan.

Tähän tutkimukseen osallistuneiden vanhempien kasvatuskokemuksissa ei kuitenkaan tullut juuri ollenkaan esille ongelmia, joita esimerkiksi Alitolppa-Niitamo ja muut ovat kuvanneet teoksessaan (2005). Vaikka asiaa ei tuotukaan esille, sain silti kuvan, että Alitolppa-Niitamon ja muiden tutkimat maahanmuuttajavanhemmat eivät välttämättä ole olleet yhtä hyväosaisia kuin minun tutkimukseeni valikoituneet, joten erot voivat selittyä sillä. Mahdollista myös on, etteivät vanhemmat halunneet kertoa vaikeuksistaan, minkä käsittäisin ehkä pienenä epäonnistumisena tutkijana. Vanhemmat eivät myöskään maininneet juuri lainkaan kokemuksistaan Suomeen muuttamisesta. Vain yksi vanhempi kertoi pitkästi, kuinka alussa kaikki jokapäiväiset asiat olivat tuntuneet hankalilta, kun suomen kieli oli vielä täysin vieras kieli. Lisäksi ongelmia oli ollut esimerkiksi lasten kouluun ilmoittautumisesta kesken lukukauden. Mahdollisesti tämä ongelmattomuus johtui siitä, että kaikki vanhemmat olivat asuneet jo useamman vuoden Suomessa ja kotiutuminen oli ainakin näiden haastattelujen ja kertomusten valossa onnistunut.

Maahanmuuttajavanhemmat joutuvat tämän tutkimuksen tulosten valossa tietoisesti pohtimaan antamaansa kasvatusta ja tekemiään kulttuurisia valintoja. He joutuvat osittain tasapainoilemaan asuinmaan ja oman taustansa kulttuuristen perinteiden välissä, kuten Novitsky (2005, 78) myös on kuvannut. Vanhemmuus ja kasvatusta eivät siis tapahdu erillään yhteiskunnasta (Värri 2000, 105), vaan kasvatusympäristö täytyy tietoisesti huomioida. Joka tapauksessa tutkimukseni informanttisuhtautuivat kaksi- ja tai monikulttuuriseen kasvatukseen hyvin luontevasti, vaikka olivatkin asiaa joutuneet pohtimaan.

8.2 Tutkimuksen arviointi

Tavoittelin aineistosta mahdollisimman monipuolista, niin että vastaajissa olisi miehiä ja naisia, eri puolilta maailmaa Suomeen muuttaneita ja erilaisista sosiaalisista statuksista tulevia. Loppujen lopuksi informanttini olivat kaikki melko hyväosaisia, sillä kaikki kertoivat esimerkiksi olevansa töissä tai olivat joko olleet töissä tai opiskelleet. Olennaisimmat erot, joita en etukäteen kovin paljon ollut tullut ajatelleeksi, olivatkin vanhempien omissa kulttuurisissa identiteeteissä. Näihin liittyi selkeästi se, kuinka pitkään vanhempi oli asunut poissa synnyinmaastaan, ei niinkään se, kuinka pitkään oli asunut Suomessa.

Lisäksi kokemuksissa vaikutti se, mistä informantin puoliso oli kotoisin. Tutkimuksessani oli nyt sekä niin sanotuissa kolmen kulttuurin perheissä, että suomalaisen puolison kanssa eläviä. Kolmas ryhmä olisivat vanhemmat, joiden puoliso on kotoisin samasta maasta kuin he itse ja itse asiassa tutkimuksen aineistoa kerätessäni yritin saada osallistujiksi myös tällaisen perheen vanhemmat. Lopulta se ei kuitenkaan aikataulullisista syistä onnistunut, mikä oli suoraan sanottuna hienoinen pettymys. Tällaisilta vanhemmilta olisi varmasti löytynyt vielä erilaisia, mielenkiintoisia ja aineistoa rikastuttavia kokemuksia. Olisiko esimerkiksi mahdollista, että tällaisissa perheissä niin sanotun suomalaisen kulttuurin tavat jäävät helpommin taka-alalle, kun molemmat vanhemmat jakavat ainakin oletettavasti samanlaisen kulttuurisen taustan synnyinmaastaan?

Aineistoa kerätessä omat ennakko-oletukseni kävivät ilmi, tai ainakin yksi tällainen. Haastattelukysymyksiäni muodostaessa olin olettanut, että jokaisella vanhemmalla olisi jonkinlainen yhteys synnyinmaahansa ja sen kulttuuriin tapoihin, mutta kuten edellisessä luvussa kävi ilmi, yksi informanttini osoitti tämän vääräksi. Tämä vastaaja sattui tosin myös olemaan natiivi englanninpuhujaa, joten hän mahdollisesti sai kysymyksistäni sellaisia sävyjä esille, joita muut vastaajat eivät niinkään niistä tulkinneet. Lisäksi tämä vastaaja oli ainut, joka vastasi kirjallisesti haastattelukysymyksiini, enkä alustanut ja pohjustanut tutkimustani hänelle niin hyvin kuin olisi pitänyt, eikä hänellä myöskään ollut mahdollisuutta esittää tarkentavia kysymyksiä. Hänen vastauksensa sisälsivätkin jonkin verran kritiikkiä, jonka kyllä otin kiitollisena vastaan, sillä tiedostan, ettei englannin taitoni välttämättä ollut tutkimuksen tekemisen kannalta tarpeeksi vahva. Vaihdoin vielä muutamia ajatuksia sähköpostitse ja se oli lopulta hyvin antoisaa myös tämän tutkimuksen kannalta.

Kulttuurin käsitteen ilmentäminen arkipäivän elämän, kuten puhutun kielen, ruokien, juhlien ja tapojen avulla toimi tässä tutkimuksessa hyvin. Varsinkin kertomuksissa informantit onnistuivat juuri näiden jokapäiväiseen elämään kuuluvien teemojen kautta kertomaan hyvin merkityksellisiä ja olennaisia asioita liittyen siihen, miten kulttuuri lasten kasvattamisessa näkyy.

Toisaalta kulttuurin käsitteen monimutkaisuus tuli esille erityisesti yhdessä haastattelussa, jossa avasin kasvatustieteen tutkimuskentän kulttuurin ja erityisesti kansallisen kulttuurin käsitteen nykyaikaista ymmärtämistä, kuinka nykyisin ei enää nähdä kansallisia kulttuureita selvärajaisina yksikköinä, vaan kulttuurit ovat muuttuneet rajoiltaan huokoisiksi ja harva ihminenkään voi sanoa edustavansa esimerkiksi vain ja ainoastaan perinteistä suomalaista kulttuuria. Haastateltavani oli vahvasti eri mieltä ja puhui pitkään siitä, kuinka kansallisvaltioilla on omat selkeät kulttuurinsa, ja kuinka sitä tulisikin arvostaa, eikä missään nimessä pyrkiä johonkin yhtenäistävään malliin. Jälkeen päin haastattelua litteroidessani huomasin kuitenkin, että käsityksemme kulttuurista sinänsä taisivat tämän informantin kanssa hieman erota, sillä myöhemmin hän puhui kulttuurista erityisesti musiikkina ja taiteena, eikä niinkään arkipäiväisinä tapoina. Tässä haastattelussa tapahtui oikeastaan juuri se, mitä olin hieman pelännyt, kun päätin olla määrittelemättä kulttuurin käsitettä haastattelun aluksi. Minun ja haastateltavan erilaiset käsityksemme kulttuurista hankaloittivat tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon hankkimista jossain määrin, mutta olen silti tähän päätökseeni tyytyväinen, sillä haastateltavani sai ilmaista itseään juuri niin kuin hän itse koki parhaaksi.

Ylipäättäänkin kielikysymys nousi tärkeäksi tutkimukseni luotettavuuden kannalta. Varsinkin kertomusten kirjoittajista en mitenkään voi olla varma, että he ovat ymmärtäneet kirjoittamani ohjeistuksen, sillä tavoin kuin olen sen itse ajatellut. Koska informanttini eivät päässeet vastaamaan tutkimukseen äidinkielellään, on mahdollista, että jotain olennaisia asioita on jäänyt pois. Resursseista en kuitenkaan voinut käyttää tutkimuksessani tulkkeja, vaikka se olisikin ollut ehdottomasti avuksi. Laadullisessa tutkimuksessa nouseekin väistämättä esille kysymys tulkinnasta. Aineiston analyysissä on otettava huomioon se, että tutkija tekee aineistoa tulkitessaan jo toisen käden tulkintoja, sillä ensimmäiset tulkinnat tekee tutkimuksen informantti tässä tapauksessa kertomuksen ohjeistuksesta tai haastattelun kysymyksistä (Eskola & Suoranta 198, 138–140.) Aineistosta ei siis itsestään nouse mitään esille, vaan kaikki tulokset ja johtopäätökset ovat aina tutkijan tulkintaa. Tutkimuksen tuloksissa on näin ollen tavallaan vielä yksi kerros tulkintaa, kun informanttini ovat luultavasti ensin tulkinneet suomenkieliset kysymykseni äidinkielelleen ja sen jälkeen taas vastanneet niihin suomeksi. Tutkijana en kuitenkaan voi muuta, kuin luottaa siihen, että tutkimukseen osallistujat ovat ymmärtäneet kysymykset, ja vastauksista tämä hyvin välittyikin, sillä informantit olivat vastanneet juuri niihin asioihin, joista kysyin tai annoin esimerkkejä.

8.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkielman aineiston keruu on toteutettu noudattaen Ruusuvuoren ja Tiittulan (2005) ohjeita hyvään tutkimushaastatteluun sekä erityisesti Rastan (2005) näkemyksiä kulttuurin huomioimisesta tutkimuksessa. Rakensin sekä kertomuksen ohjeistuksen, että haastattelurungon mahdollisimman väljiksi, niin että vanhemmat pystyivät mahdollisimman vapaasti kertomaan omista kokemuksistaan. Kiinnitin huomiota käyttämäni kieleen ja sanavalintoihin, sillä todellisuutta rakennetaan kielellä ja eri ihmiset rakentavat aina omaa todellisuuttaan ja antavat asioille eri merkityksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 49).

Analysoimani aineisto ei ollut kovin laaja, mutta yleistämiseen en tässä tutkimuksessa pyrkinytkään. Lisäksi aineisto oli hyvin moniääninen ja rikas. Selvittämäni tulokset pitivät hyvin paikkansa tutkimukseeni osallistuneiden vanhempien kohdalla, mutta niitä ei voi yleistää koskemaan muita maahanmuuttajavanhempia. Ainakin tämän tutkimuksen informanttien kokemukset ja ajatukset erosivat toisistaan melko paljon, mutta luultavasti huomattavasti suuremmalla tutkittavien joukolla löytyisi myös enemmän samankaltaisia kokemuksia.

Tätä tutkimusta tehdessäni olen pyrkinyt perustelemaan valintani ja tarkastelemaan kriittisesti sekä teoriaosuutta että aineistoani. Tutkimuksen jokaisen osan tulisi olla johdonmukaisesti yhteydessä toisiinsa, ja siihen olen pyrkinyt. Tutkimuksen eettiset periaatteet huomioin siinä ennen aineiston keruutani siinä, että kerroin tutkimukseen osallistujille hyvin kattavasti, miksi haluan heitä tutkia ja mihin valmis tutkimukseni päättyy. Lisäksi olen varmistanut, ettei informanttejani voi tunnistaa valmiista tekstistä.

8.4 Jatkotutkimukset

Tutkimukseni aihe on mielestäni edelleen todella mielenkiintoinen ja mielelläni tutkisin sitä lisää. Tarpeellista olisi esimerkiksi tutkia vielä monipuolisemmin erilaisista taustoista tulevia vanhempia; eri maista kotoisin olevia, eri aikoja Suomessa olleita, eri-ikäisten lasten vanhempia ja erilaisten puolisoitten kanssa eläviä. Kuten jo aivan tämän tutkimuksen johdantoluvussa todettiin, maahanmuuttajat eivät todellakaan ole yhtenäinen ryhmä, vaan aivan kuten mikä tahansa joukko ihmisiä ja yksilöitä. Laajemmalle tutkimukselle olisi tarvetta, sillä tutkimuksesta saadun tiedon avulla voitaisiin tarjota tukea ja apua erilaisiin maahanmuuttajavanhempien kohtaamiin haasteisiin liittyen lasten kasvattamiseen Suomessa.

Mielenkiintoista olisi myös, millaista informaatiota aluksi suunnittelemani ryhmähaastattelulla saisi kerättyä. Ryhmähaastattelu voi eri tavalla mahdollistaa vaikeistakin asioista puhumisen,

kun olisi olemassa mahdollisuus vertaistuen saamiseen heti haastattelutilanteessa. Toisaalta hankalista asioista ei välttämättä haluttaisikaan puhua tuntemattomien seurassa, mutta kokeilemisen arvoinen menetelmä se varmasti olisi.

Globalisoituminen maailmassa jatkuu, eikä maahanmuutto ole ainakaan hidastumassa. Maahanmuuttajia tulee siis tulevaisuudessakin olemaan yhteiskunnissa merkittävä joukko, ja kun aikaa kuluu, saavat he myös lapsia, jotka ovat erilaisessa asemassa kuin he itse. Maahanmuuttajataustaisia ihmisiä on tutkittu vielä melko vähän, ainakin jos verrataan varsinaisesti maahan muuttaneisiin. He ovat kuitenkin varsin erityisessä asemassa, sillä he ovat elämänsä alusta asti kahden kulttuurin vaikutuspiirissä. He ovat yhteiskunnalle tärkeitä voimavaroja, mitä tulee esimerkiksi kulttuurierojen käsittelemiseen, sillä he ymmärtänevät molempia erilaisia tahoja. (Talib ym. 2004, 67.) Näiden syiden vuoksi on tärkeää ulottaa tutkimusta myös maahanmuuttajataustaisiin ihmisiin. Tiedon lisääminen on paras keino ehkäistä ja kaataa ennakkoluuloja, syrjintää ja rasismia, joten senkin vuoksi tutkimusta maahanmuuttajista on syytä tehdä myös kasvatustieteen kentällä.

9 LÄHTEET

Ahlman, E. 1993. Kasvatusedellytykset, kasvatustenetelmät ja kasvatuspäämäärät. Teoksessa Nu-kari, L. (toim.) Erik Ahlman. Artikkeleita (2) Teokset IX. Jyväskylän yliopisto. Filosofian laitos. Jul-kaisu 57. Jyväskylä.

Alasuutari, P. Laadullinen tutkimus. 1999. Jyväskylä: Vastapaino & Gummerus

Alitolppa-Niitamo, A. Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahan-muuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. 2005. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Backman, J & Himanka, J. 2014 Fenomenologia. Saatavilla: <http://filosofia.fi/node/2712>. Luettu 15.1.2018

Crotty, M. 1996. Phenomenology and nursing research. Melbourne: Churchill Livingstone.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.

Hall, S. 1995. Kulttuuri, paikka ja identiteetti. Teoksessa Lehtonen, M. & Löytty, O. (Toim.) Erilai-suus. Jyväskylä: Vastapaino. s. 85–130.

Hall, S. 2000. Monikulttuurisuus. Teoksessa Lehtonen, M. & Löytty, O. (Toim.) Erilaisuus. Jyväskylä: Vastapaino. s. 233–281.

Hall, S. 2002. Identiteetti. Tampere: Vastapaino.

Hankamäki, J. 2003. Dialoginen filosofia: teoria, metodi ja politiikka. Helsinki: Yliopistopaino.

Helminen, M-L & Iso-Heiniemi, M. 1999. Vanhemmuuden roolikartta: käyttäjän opas. Helsinki: Suo-men kuntaliitto: Stakes.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.

Hyvärinen, M. 2010. Haastattelukertomuksen analyysi. Teoksessa Ruusuvuori, J. Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toimi.) Haastattelun analyysi. 2010. Tampere: Vastapaino. s. 90-118.

Hyvärinen, M. & Löytty, O. 2005. Kerronnallinen haastattelu. 2005. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiitula L. 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. s. 189-222.

Juden-Tupakka, S. 2007. Askelia fenomenologiseen analyysiin. Teoksessa Syrjäläinen, E. Eronen, A. Värri, V-M. (toim.) 2007. Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampereen yliopistopaino OY – Juvenes Print. s. 61-90.

Juntunen, M. & Mehtonen, L. 1982. Ihmistieteiden filosofiset perusteet. Jyväskylä: Gummerus.

Kaikkonen, P. Vierauden keskellä. Vierauden, monikulttuurisuuden ja kulttuurienvälisen kasvatuksen aineksia. 2004. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Kujala, T. 2007. Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymisestä. Teoksessa Syrjäläinen, E. Eronen, A. Värri, V-M. (toim.) 2007. Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampereen yliopistopaino OY – Juvenes Print. s. 13-39.

LaFramboise, T. Coleman, H. & Gerton, J. 1995. Psychological impact of biculturalism: Evidence and Theory. Teoksessa Coldberger, N. & Veroff, J. (toim.) Culture and Psychology. New York: New York University Press. 489–535.

Lahikainen, A. Punamäki, R. & Tamminen, T. (toim.) 2008. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Vantaa: WSOY.

Laki kotoutumisen edistämisestä. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>
Luettu 24.2.2018.

Lehtonen, M. Löytty, O. & Ruuska, P. 2015. Suomi toisin sanoen. Tampere: Vastapaino.

Liebkind, K. Mannila, S. Jasinskaja-Lahti, I. Jaakkola, M. Kyntäjä, E. & Reuter, A. 2004. Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus.

Luoma, I. Mäntymaa, M. Pura, K. & Tamminen, T. 2008. Geenit ja kulttuuri lapsen kasvun lähtökohdina. Teoksessa Lahikainen, A. Punamäki, R. & Tamminen, T. (toimi.) Kulttuuri lapsen kasvattajana. Vantaa: WSOY

Makkonen, T. & Koskenniemi, E. Muuttoliikkeen ja maahanmuuttajien aseman oikeudellinen sääntely. Teoksessa Martikainen, T. Saukkonen, P. & Säävälä, M. Muuttaja. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. 2013. Tallinna: Gaudeamus. s. 55-71.

Malkki, L. 2012. Kulttuuri, paikka ja muuttoliike. Tampere: Vastapaino.

Martikainen T. & Haikkola, L. Maahanmuutto ja sukupolvet. 2010. Helsinki: Hakapaino.

Martikainen, T. Saari, M. & Korkiasaari, J. Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. 2013. Teoksessa Martikainen, T. Saukkonen, P. & Säävälä, M. Muuttaja. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. 2013. Tallinna: Gaudeamus. s. 23-54.

Martikainen, T. Saukkonen, P. & Säävälä, M. Muuttaja. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. 2013. Tallinna: Gaudeamus.

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus.

Mietola, R. Lahelma, E. Lappalainen, S. & Palmu, T. (toim.) Kohtaamisia koulutuksen ja kasvatuksen kentillä. Erontekoja ja yhdessä tekemistä. 2005. Turku: Painosalama Oy.

Mikkola, P. 2001. Kahden kulttuurin taitajaksi. Turku: Painosalama Oy.

Moreno, J. L. 1953. Who Shall Survive. Foundations of Sociometry, Group Psychotherapy and Sociodrama. New York: Beacon House, Inc.

Mähönen, A. & Jasinskaja-Lahti, I. 2013. Etniset ryhmäsuhteet ja maahanmuuttajien akkulturaatio. Teoksessa Martikainen, T. Saukkonen, P. & Säävälä, M. Muuttaja. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. 2013. Tallinna: Gaudeamus. s. 247-261.

- Novitsky, A. 2005. Maa vaihtuu – roolit muuttuvat. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A. Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. 2005. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy. s. 72-83.
- Nusbaum, M. Talouskasvua tärkeämpää. 2011. Helsinki: Gaudeamus.
- Oksi-Walter, P. Roos, J. Viertola-Cavallari, R. Monikulttuurinen perhe. 2009. Keuruu: Otava.
- Partanen, K. 2016. Maahanmuuttajataustaisten lasten kulttuurinen identiteetti.
- Perttula, J. 1995. Kokemus psykologisena tutkimuskohteena. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Tampere: Suomen fenomenologinen instituutti.
- Phinney, J. 1990. Ethnic Identity in Adolescents and Adults. Review of Research. Psychological Bulletin 108. s. 499-514.
- Pitkänen, P. (toim.) Kulttuurien kohtaamisia arjessa. 2011. Jyväskylä: Vastapaino.
- Rastas, A. 2005. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula L. 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Rastas, A. Huttunen, L. & Löytty, O. 2005. Suomalainen monikulttuurisuus. Teoksessa Rastas, A. Huttunen, L. & Löytty, O. (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. 2005. Tampere: Vastapaino. s. 16–40.
- Riitaoja, A. 2011. Globaalikasvatuksen ongelmakohtia. Artikkelit Opetushallituksen Maailmankansalaisena Suomessa – hankkeelle.
- Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa Ruusuvuori, J. Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. 2010. Tampere: Vastapaino. s. 424–431.
- Ruusuvuori, J. Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, J. Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. 2010. Tampere: Vastapaino. s. 9–38.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula L. 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

- Salner, M. 1989. Validity in human science research. Teoksessa Kvale, S. (toim.) Issues of validity in qualitative research. Lund, Ruotsi: Studentlitteratur.
- Solomon, R. & Higgings, K. 2010. The Big Questions. A Short Introduction to Philosophy. Belmont: Wadsworth Cengage Learning.
- Syrjälä, L. Ahonen, S. Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjayhtymä Oy.
- Syrjäläinen, E. Eronen, A. Värri, V-M. (toim.) 2007. Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampereen yliopistopaino OY – Juvenes Print.
- Talib, M. Löfström, J. & Meri, M. 2004. Kulttuurit ja koulu – avaimia opettajille. Vantaa: WSOY.
- Titchen, A. & Hobson, D. 2005. Phenomenology. Teoksessa Someks, B. & Lewin, C. (toim.) Research methods in the social sciences. Lontoo: SAGE. s. 121-130
- Tilastokeskus 2018. Maahanmuutto Suomessa. Saatavilla: <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto.html> (Luettu 10.1.2018)
- Uljens, M. & Bengtsson, J. 2003 (red.) Livsvärldsfenomenologi och hermeneutic: aktuella humanvetenskapliga forskningsproblem. Helsingfors Universitet. Pedagogiska institutionen, forskningsrapport, 192. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Varto, J. 1998. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Tammer-Paino Oy
- Väestöliitto. Maahanmuuton syitä. Saatavilla: http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/maahanmuuton-perusteet/ (Luettu 10.1.2018)
- Värri, V-M. 2000. Hyvä kasvatus – kasvatus hyvään. Tampere: Tampere University Press.
- Yrjänäinen, S. & Ropo, E. 2013. Narratiivisesta opetuksesta narratiiviseen oppimiseen. Teoksessa Ropo, E. & Huttunen, M. (toim.) Puheenvuoroja narratiivisuudesta opetuksessa ja oppimisessa. 2013. Tampere: Tampere University Press. s. 17–46.

10 LIITTEET

1 TUTKIMUSKUTSU

2 TUTKIMUSKUTSU ENGLANNIKSI

3 KERTOMUKSEN OHJEISTUS

4 HAASTATTELURUNKO

5 HAASTATTELUKYSYMYKSET ENGLANNIKSI

Tutkimuskutsu

Hei!

Olen kasvatustieteen opiskelija ja teen graduani varten tutkimusta maahanmuuttajavanhempien lasten kasvatuskokemuksista Suomessa. Minua kiinnostavat kulttuurin moninaisuuteen liittyvät teemat kasvatuksessa ja muutama vuosi sitten haastattelin kandidaatin tutkielmassani maahanmuuttajataustaisia lapsia. Nyt haluaisin lisätä tuota tietämystä tutkimalla sellaisten ihmisten kokemuksia lasten kasvatamisesta täällä Suomessa, jotka ovat itse kasvaneet toisessa maassa ja mahdollisesti erilaisessa ympäristössä.

Aion kerätä aineistoa tutkimukseeni kahdella tavalla; kirjoitetuilla teksteillä ja haastatteluilla. Kirjoitetut tekstit saavat olla hyvin vapaamuotoisia ja kirjoittaa voi suomeksi tai englanniksi. Haastatteluista osa on yksilöhaastatteluja, mutta lisäksi tarkoituksenani on järjestää yksi ryhmähaastattelu, jossa on mahdollista päästä jakamaan omia kokemuksiaan muiden kanssa. Myös haastatteluihin voi osallistua suomeksi tai englanniksi.

Jos siis haluat osallistua tutkimukseen, ota rohkeasti yhteyttä puhelimitse tai sähköpostitse, niin puhutaan tarkemmin! Tulen käsittelemään kaiken saamani tiedon ehdottoman luottamuksellisena ja siten, että kukaan tutkimukseen osallistujista ei ole tunnistettavissa lopullisesta tutkimusraportista. Keräisin aineiston mielelläni helmikuun aikana.

Lisätietoja saatte soittamalla tai lähettämällä viestin minulle numeroon 0405322270 tai lähettämällä sähköpostia [kaisajpartanen\(at\)gmail.com](mailto:kaisajpartanen(at)gmail.com)

Osallistuminen kirjoittamiseen tai haastatteluun on tutkimuksen onnistumisen kannalta erinomaisen arvokasta ja osallistujalle toivottavasti mukava ja mielenkiintoinen kokemus.

Yhteistyöterveisin,

Kaisa Partanen

Research invitation

Liite 2 (2)

I'm a master's student in education in University of Tampere and I'm currently working on with my master's thesis. My thesis focuses on experiences of immigrant parents about upbringing children. I'm interested in cultural diversity and I would like to increase my knowledge about this theme by researching parents who have themselves grew up in a different environment than where they are now bringing up their children.

I will collect data to my research by two methods: written texts and interviews. Written texts can be informal and you can answer in Finnish or in English. Some of the interviews are individual interviews but I would also like to organize one group interview, which enables sharing experiences with other people. It is possible to participate in interviews using Finnish or English.

If you would like to participate to this research project, please don't hesitate to contact me by phone or e-mail, so we could discuss more about the research! I will handle all the collected data confidentially, the participants' anonymity is protected, and they are not identifiable in the final research report. I would like to collect data in February.

You can have more information about the research by calling or texting me to number 0405322270 or by sending an e-mail to [kaisajpartanen\(at\)gmail.com](mailto:kaisajpartanen(at)gmail.com)

Participating to the research is particularly valuable so that the research will be successful and hopefully positive and interesting experience to the participants.

Best regards,

Kaisa Partanen

Bachelor of Arts (Education)

Kirjoita vapaamuotoinen kirjoitus kokemuksistasi lasten kasvattamisesta Suomessa. Vaikuttaako kasvatuksessasi se, että olet itse kasvanut jossain toisessa maassa?

Kirjoituksen alussa kerro lyhyesti taustatiedoiksi.

- mistä maasta olet muuttanut Suomeen
- milloin muutit
- mistä syystä
- ketä perheeseesi kuuluu
- oletko töissä, ja jos niin mitä teet työksesi

Varsinaisessa kirjoituksessa voit kertoa joistakin yksittäisistä kokemuksistasi tai pohtia teemaa laajemmin. Varsinaisessa kirjoituksessa voit kertoa joistakin yksittäisistä kokemuksistasi tai pohtia teemaa laajemmin. Voit kirjoittaa esimerkiksi kokemuksistasi liittyen kieleen, ruokiin, juhliin ja tapoihin.

Taustatiedot:

- Ikä
- Milloin muutit Suomeen
- Mistä syystä
- Mistä maasta muutit
- Ketä perheeseesi kuuluu
- Koulutus & työ

Miksi halusit osallistua tutkimukseen?

Arkipäivän elämä:

- Mitä kieltä kotona puhutaan? mitä kieltä lapset puhuvat?
- Millaisia ruokia teette kotona?
- Mitä juhlia vietätte kotona?
- Minkälaisia "kulttuurisia" tapoja teillä on kotona? esim. lauantaisauna, rukoushetket

Millaisia ajatuksia nämä valinnat herättävät?

Millä tavoin luulet monikulttuurisuuden vaikuttavan lapsiisi? Mitä he itse asiasta ajattelevat?

Koulu/päiväkoti:

Miten yhteistyö lasten päiväkodin/koulun kanssa sujuu?

Onko tullut vastaan esim. erilaisia toimintatapoja, kuin entisessä kotimaassasi?

Harrastukset:

Miten yhteistyö lasten harrastuksissa sujuu?

Vaikuttaako "kulttuurisi" lasten harrastusvalintoihin?

"Minkä maalaiset" nimet lapsillasi on? Miksi?

Miten puolisosi suhtautuu kaksi- tai monikulttuurisuuteen?

Mitä synnyinmaasi kulttuuri merkitsee sinulle? Koetko itse olevasi "suomalainen" vai X?

Miten haluat tuoda omaa kulttuurista taustaasi lastesi arkeen?

Questions for interview

Liite 5 (5)

Background questions:

Age:

When have you moved to Finland?

From where did you moved and why?

Who belongs to your family?

Education and work?

Why did you wanted to participate to this research?

Everyday life:

- What language do you speak at home? What language do your children speak?
- What kind of food do you make at home?
- What kind of feasts or parties do you celebrate? (For example Christmas, Easter..)
- What kind of everyday habits do you have at home? (For example Saturday evening's sauna..)
- What kind of thoughts you have about all these every day cultural decisions you have done in your family?

What kind of experiences do you have with your children's daycare or school?

Is there some different ways of acting, compared to your previous home country?

What kind of names do your children have? (what language/culture)

How does your spouse deal with multiculturalism in your family?

What do you think about your own cultural/national identity? Do you think that you are Finn or something else?

What does the culture of your previous home country mean to you?

How do you want to bring your own cultural background to your children's life?